

**BØRNS
VILKÅR**

SAMMEN STOPPER VI SVIGT

Børns oplevelser af skældud i børnehaven

Et indblik i voksnes brug af skældud og sammenhængen med børns trivsel og fællesskaber

Rapporten er en del af et partnerskab
mellem Børns Vilkår og Stryhns Familieselskab.

Forord

Når voksne i børnehaven skælder ud, kan det forringe børns muligheder for at føle sig trygge, hvilket er vigtigt for, at de trives og kan indgå i leg, relationer og fællesskaber i børnehaven. Det siger børnene i denne undersøgelse fra Børns Vilkår.

Denne rapport samler viden fra Børns Vilkårs undersøgelse af voksnes brug af skældud i børnehaven, herunder hvordan skældud hænger sammen med børns muligheder for at lege og få den nødvendige støtte og nærhed fra voksne i børnehaven. Undersøgelsen er baseret på spørgeskemabesvarelser fra 624 børn på fem til seks år fra 58 børnehaver samt 26 kvalitative gruppeinterviews med i alt 58 børn fordelt på 8 institutioner.

Formålet har været at lytte til børnene for at blive klogere på, hvordan voksne kan opbygge og vedligeholde de udviklende og vigtige relationer børnene imellem og mellem børn og voksne. På den baggrund kommer Børns Vilkår med en række anbefalinger til politikere, ledere og pædagogisk personale i landets børnehaver. Vi ønsker med vores anbefalinger at sætte fokus på, at det er et fælles ansvar at skabe rammer, der sikrer, at manglende tid, overskud og færdigheder ikke resulterer i skældud og utilstrækkelig omsorg for børnene.

Rapporten henvender sig til alle, der arbejder i eller har interesse for dagtilbudsområdet: Politikere, ledere, pædagoger, pædagogmedhjælpere, dagplejere, studerende, forskere m.fl.

Rapporten er finansieret af Stryhns Familieselskab og er en del af et partnerskab om små børns tryghed i hverdagen.

November 2020

Rasmus Kjeldahl
Direktør i Børns Vilkår

Tak

Denne rapport bygger på en spørgeskemaundersøgelse i Børns Vilkårs Børnehavepanel. Mere end 600 børn i alderen fem til seks år har besvaret spørgeskemaet, og det vil vi gerne sige tusind tak for. Børns Vilkår vil også gerne takke ledelse og personale, der har prioriteret tid til og sørget for, at børn i landets børnehaver har haft mulighed for at dele deres erfaringer, oplevelser og holdninger i Børns Vilkårs spørgeskema.

En stor tak skal også lyde til de 58 børn, som har deltaget i kvalitative interviews og gjort os klogere på betydningen af leg, venskaber, voksnes brug af skældud og konflikthåndtering i børnehaven.

Børns Vilkår har diskuteret rapportens resultater med flere aktører og forskere i børns leg, fællesskaber og skældud. Børns Vilkår vil gerne sige tak til professor ved Roskilde Universitet Jan Kampman, Marte Meo-supervisor og familievejleder Christina Abildgaard, lektor emeritus ved Københavns Professionshøjskole Erik Sigsgaard og professor ved Universitetet i Stavanger Thomas Moser.

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Tak	5
Sammenfatning: Skældud i børnehaven kan have negative konsekvenser for hele børnegruppen	8
Anbefalinger: Det er et fælles ansvar at skabe trygge rammer – uden skældud	11
Baggrund	13
Kapitel 1: Sådan oplever børn leg og venskaber	18
Kapitel 2: Sådan oplever børn skældud	28
Kapitel 3: Sådan oplever børn konflikter	38
Metode	46
Noter	48
Litteraturliste	50

Sammenfatning

Skældud i børnehaven kan have negative konsekvenser for hele børnegruppen

Når voksne skælder ud i børnehaven, er det med til at forringe børns muligheder for tryghed i børnehaven, hvor de trives, leger med andre børn og er trygge ved de voksne. Den konklusion kan udledes af børnenes egne udsagn i denne undersøgelse fra Børns Vilkår. Her siger børnene, at de voksnes skældud gør dem kede af det, men børnene viser ikke altid de voksne, hvordan de har det.

Mere end hvert sjette barn, 17 pct., har mange gange oplevet, at en voksen i børnehaven har råbt vrede ad dem i forbindelse med skældud. Mere end hvert fjerde barn, 28 pct., har mange gange set, at et andet barn i børnehaven fik skældud.

Skældud kan have konsekvenser for børns trivsel og muligheder for at indgå i lege, få voksenhjælp til konflikter og udvikle trygge relationer til voksne. Det sætter Børns Vilkår fokus på i denne rapport, der handler om skældud og sammenhængen med børns trivsel og fællesskaber i børnehaven.

Rapporten er baseret på spørgeskemabesvarelser fra 624 børn på fem og seks år fra 58 børnehaver samt 26 kvalitative gruppeinterviews med i alt 58 børn fordelt på 8 institutioner. I undersøgelsen indgår desuden data fra en tidligere undersøgelse fra Børns Vilkår fra 2019 om børns muligheder for tryghed i børnehaven.

Glæden ved at gå i børnehaven hænger sammen med, om børnene har fået skældud. Blandt de børn, der har fået skældud mange gange, er 75 pct. glade for at gå i børnehaven. Til sammenligning er 87 pct. af de børn, der slet ikke eller én gang er blevet skældt ud, glade for at gå der. Også børn, der mange gange har set andre få skældud er i mindre grad glade for at gå i børnehaven.

Børns Vilkårs undersøgelse viser også, at børn, der har mange oplevelser med skældud, i højere grad end andre børn er bange for en eller flere voksne i børnehaven, mens færre føler, at de voksne kan lide dem. Det gælder både børn, der selv har fået skældud mange gange, og børn, der har set, at andre fik skældud.

De voksnes adfærd er ikke uden betydning for børnenes samvær og relationer til hinanden, viser undersøgelsen. Børn, der føler, at de voksne i børnehaven kan lide dem, oplever i højere grad, at andre børn spørger dem, om de vil lege. Omvendt oplever børn, der får meget skældud, i højere grad end andre, at de er uvenner med andre børn, samt at de ikke må være med i lege. Samtidig går det igen i børnenes svar, at de omtaler de børn, som ofte får skældud, i negative vendinger.

Når der opstår konflikter mellem børnene, kan de voksnes skældud være en barriere for at løse problemerne. Over halvdelen af børnene i undersøgelsen har oplevet at blive uvenner med kammeraterne i børnehaven. Men frygt for skældud bliver beskrevet som en årsag til ikke at hente hjælp fra de voksne, når der opstår en konflikt – det gælder især for de børn, der har oplevet skældud mange gange.

Børns Vilkår mener, at det er et fælles ansvar at skabe trygge rammer uden skældud.

Politikerne har ansvar for, at der er medarbejdere nok i børnehaverne, så de i praksis kan sikre, at alle børn føler sig trygge og som en del af børnefællesskabet. Det indebærer, at der bliver indført minimumsnormeringer til at ansætte flere pædagoger i børnehaverne. Samtidig skal der afsættes ekstra ressourcer til, at udsatte børn får den nødvendige støtte fra dygtige pædagoger, der forstår deres signaler, og som kan handle på baggrund af dem.

De pædagogiske ledere har ansvar for at organisere en hverdag i børnehaven og skabe en faglig kultur, hvor man arbejder for, at alle børn er inkluderet i fællesskaber og er trygge ved de voksne – og hvor ingen børn oplever skældud.

Pædagogerne og det øvrige pædagogiske personale skal tilrettelægge en praksis på de enkelte stuer, hvor alle børn er en del af et fællesskab og er trygge ved de voksne. Pædagogerne skal støtte børnene i at forstå deres egne og andres følelser fremfor at skælde ud.

Børns vilkår anbefaler

Det er et fælles ansvar at skabe trygge rammer – uden skældud

Politikere, ledere og pædagogisk personale. Alle har et medansvar for, at børn i børnehaver bliver mødt af voksne med tid, overskud og færdigheder til at yde nødvendig omsorg for børn.

Børns Vilkårs undersøgelse viser, at alt for mange børn oplever skældud i børnehaven. Børn, der har mange oplevelser med skældud, er ikke i samme grad som andre børn glade for at gå i børnehaven, og der er flere, der er bange for de voksne i børnehaven eller ikke føler sig vellidte af dem. Det gælder både børn, der selv har fået skældud mange gange, og børn, der har set, at andre fik skældud. Undersøgelsen viser også, at børn, som mange gange har fået skældud, oftere end andre er uvenner med andre børn, men i lavere grad opsøger voksenhjælp i konflikter – og de står oftere end andre børn uden for lege.

Børns Vilkår mener, at det er et fælles ansvar at sikre gode pædagogiske rammer, så alle børn får en tryk relation til en voksen i børnehaven, og ingen børn oplever skældud.

Det er et politisk ansvar at sikre, at børnehaverne har de medarbejdere, der skal til, for at alle børn kan føle sig trygge. Det kan politikerne gøre ved at fastsætte gode minimumsnormeringer. Når normeringerne skal omsættes til praksis, bør der være særligt fokus på, at udsatte børn får ekstra ressourcer, så de også får reel gevinst af normeringsløftet.

Lederne kan skabe en kultur, hvor personalet sammen styrker børnenes tryghed og fællesskaber og minimerer skældud. Det kan de blandt andet gøre ved hjælp af organisering, tydelige faglige værdier, fælles opkvalificering og faglig feedback.

Når rammerne er på plads, kan det pædagogiske personale arbejde for at skabe tryghed og undgå skældud i praksis.

Anbefalinger til ledere og pædagogisk personale

01 Alle børn skal opleve, at de er en del af et fællesskab med andre børn

Det er de voksne i børnehaven, der har ansvar for, at alle børn er en del af et fællesskab. Børns Vilkårs undersøgelse viser, at børn, der henter hjælp hos de voksne, når de har svært ved at komme med i legen, i højere grad oplever, at det er let at finde nogen at lege med. Derimod har de børn, der mange gange har fået skældud, flere oplevelser med ikke at måtte være med i legen og at være uvenner med andre børn. Særligt de børn, der tit kommer i konflikt med voksne og andre børn, og som står uden for fællesskaberne, har brug for at mærke de voksnes nærvær, interesse og støtte. De voksne skal involvere sig i børns leg ved at organisere, deltage og inspirere til legens udvikling. Det fremmer gode fællesskaber blandt børn, hvor færre står uden for.

02 Alle børn skal opleve, at der er en voksen i børnehaven, som kan lide dem

De voksne i børnehaven skal sikre, at alle børn har positiv kontakt til en voksen, hvor deres følelser bliver mødt og forstået. Børns Vilkår's undersøgelse viser, at børn, der føler, at de voksne kan lide dem, i højere grad bliver inviteret til at lege. Når voksne omvendt skælder ud, kan det have negative konsekvenser både for det udskældte barn og de øvrige børn, der er til stede. Børnene kan få oplevelsen af, at de voksne ikke kan lide dem og blive bange for dem. Hvis relationerne mellem børn og voksne i børnehaven ikke er trygge, får det betydning for børnenes selvværd og deres mulighed for at udvikle sig og lære. De kan få oplevelsen af, at de ikke er værd at holde af og være sammen med.

03 Alle børn skal opleve, at de får hjælp til at håndtere konflikter

Konflikter er ofte besværlige og tidskrævende både for børnene og de voksne. Børns Vilkår's undersøgelse viser, at børn, der ofte får skældud, sjældnere end andre børn beder de voksne om hjælp til at løse konflikter. Nogle børn fortæller, at de er bange for at få skældud. De voksne i børnehaven skal være nysgerrige på, hvad de opståede konflikter handler om. Det er vigtigt at møde alle de involverede børn i deres følelser, uanset hvilken part de har haft i konflikten. Alle børn skal støttes i at give udtryk for deres oplevelse af situationen. Dermed hjælper de voksne børnene med at forstå deres egne og andres følelser. Når børn får hjælp til at håndtere deres følelser, lærer de vigtige færdigheder, som er til gavn for dem både nu og i fremtiden.

04 Alle børn skal opleve, at de voksne tager ansvar for at forebygge og stoppe skældud i børnehaven

Det kan være svært at rumme mange børns følelser i løbet af en arbejdsdag – særligt hvis hverdagen er presset, og der ikke er voksne nok til at imødekomme børnenes behov. Børns Vilkår's undersøgelse viser, at børn kan opleve det som skældud, når de voksne virker sure eller taler hårdt. Det er altid de voksnes opgave at genoptage kontakten og reparere på relationen, hvis man i afmagt kommer til at skælde et barn eller en børnegruppe ud. Når børn bliver skældt ud, lærer de kun, at deres handlinger er forkerte, men de får ingen hjælp til at finde alternative handlemuligheder.

05 Alle børn skal møde voksne, der imødekommer og forstår deres signaler

Nogle gange signalerer børn med deres kropssprog, at de har brug for afstand, når de er bange, vrede eller kede af det. De voksne skal være nysgerrige på, hvilke følelser og behov, der ligger bag adfærden. Børns Vilkår's undersøgelse viser, at børn ikke altid udtrykker, hvad de føler, og derfor kan de virke ligeglade, når de får skældud. De kan også finde på at grine ad de voksnes irettesættelser, selv om de i virkeligheden har behov for hjælp. Det er de voksnes måde at reagere på, der har betydning for, om barnet føler sig trygt og kan indgå i relationen. De voksne skal give barnet erfaringer med, at de er tilgængelige og parate til at møde barnet i alle dets følelser ved at hjælpe og trøste uanset barnets adfærd, og hvad der er sket.

Voksne kan trøste, hvis de er kommet til at skælde ud, fortæller børn i undersøgelsen. Børns Vilkår mener, at det er de voksnes opgave at genoptage kontakten og reparere på relationen, hvis man i afmagt kommer til at skælde et barn eller en børnegruppe ud.

Baggrund

Børns Vilkår giver ordet til børnene i tre undersøgelser om tryghed i børnehaver

Politikere, ledere og pædagogisk personale kan hente viden om børns oplevelser af tryghed i børnehaven i tre undersøgelser fra Børns Vilkår, der alle bygger på børnenes egne udsagn om hverdagen.

Denne rapport nuancerer og bygger videre på fund fra to tidligere udgivelser om emnet. Den går i dybden med børns oplevelser af skældud i børnehaven og undersøger, hvordan skældud hænger sammen med børns muligheder for at deltage i lege og håndtere konflikter med hjælp fra voksne. Rapporten rummer også børnenes perspektiver på at få og overvære skældud i børnehaven samt på, hvad skældud kan gøre ved børns relationer til de voksne.

Børns Vilkår har til denne tredje undersøgelse lavet en ny spørgeskemaundersøgelse og otte nye interviews blandt børn på fem til seks år. Desuden indgår interviews med børn i samme aldersgruppe indsamlet i forbindelse med Børns Vilkårs undersøgelse fra 2019.¹

Rapporten fra 2019 'Tryghed i børnehøjde – Tryk tilknytning i dagtilbud' baserede sig på 18 interviews og en spørgeskemaundersøgelse blandt 560 børnehavebørn. Undersøgelsen viste, at tre ud af fire børn havde en

yndlingsvoksen i børnehaven, og at der var sammenhæng mellem børn, der havde en yndlingsvoksen, og børn, der fik kram i børnehaven. Eller sagt på en anden måde: Ingen yndlingsvoksen – færre kram. De interviewede børn fortalte, at de foretrak at blive hjulpet af voksne, når de var kede af det eller havde et problem, men at børnene hjalp sig selv og hinanden, fordi der ikke altid var voksne omkring dem. Undersøgelsen viste også, at seks ud af ti børn havde oplevet at få skældud i børnehaven, og at der var sammenhæng mellem børn, der fik skældud, og børn, der blev drillet af andre børn i børnehaven.

I juni 2020 udgav Børns Vilkår undersøgelsen 'Børns oplevelser af at være i børnehaven under genåbningen af Danmark', der baserede sig på interviews med 39 børnehavebørn. Undersøgelsen viste, hvad corona-tiden i første del af 2020 betød for børnene med dens restriktioner om bedre hygiejne, afstand og ankomst uden for børnehaven for at undgå smitte med corona-virus. Undersøgelsen viste blandt andet, at børnene fik erfaringer med at være i små grupper med faste børn og voksne. Det skabte ro, få konflikter, lav grad af skældud og betød, at de voksne var lette at få fat på. Flere børn fortalte, at de helst ville være i gruppe med venner og voksne, de var trygge ved, men de nye forhold betød, at det ikke altid var muligt. Det var således ikke alle børn, der kunne blive trøstet af de voksne, de foretrak, eller lege med dem, de allerhelst ville. Det medførte savn af venner og yndlingsvoksne for flere af børnene.

DET ER DE VOKSNES ANSVAR

De voksne har ansvar for at understøtte, at alle børn føler sig trygge og indgår i sociale fællesskaber i børnehaven. Det siger Dagtilbudsloven og "Den styrkede pædagogiske læreplan" fra Børne- og Undervisningsministeriet fra 2018, der skal være fuldt implementeret i 2020. Her står blandt andet, at det pædagogiske personale skal arbejde med børns alsidige personlige udvikling ved at understøtte deres samspil med og tilknytning til voksne og andre børn i børnehaven. Det pædagogiske personale skal møde børn med nysgerrighed, yde omsorg og skabe tryghed for alle børn, så alle børn føler sig respekteret, passet på og værdsat af nære, tillidsgivende voksne. De voksne i børnehaven

skal også understøtte, at alle børn har mulighed for at deltage i leg og aktiviteter, og de skal invitere børn til at udforske og erfare sig selv og hinanden i fællesskaber – også i konfliktsituationer. Her skal det pædagogiske personale arbejde for, at børn lærer at udtrykke og håndtere følelser i konflikter og generelt introducere børn til forskellige måder at håndtere konfliktfyldte situationer på. Det pædagogiske personale er også forpligtet til at arbejde med børns sociale udvikling. De skal sørge for, at alle børn deltager i sociale fællesskaber. Alle børn skal opleve, at de høres til og kan bidrage til fælles lege, aktiviteter og samvær i børnehaven.²

SÅDAN MÅLER BØRNS VILKÅR SKÆLDUD I UNDERSØGELSEN

I undersøgelsen har Børns Vilkår undersøgt, hvad børn oplever som skældud, og børnene fortæller, at skældud kan være flere forskellige ting, en voksen kan gøre eller sige til et barn. Ifølge de interviewede børn er det for eksempel skældud, når en voksen virker sur, vred eller skrap. Når en voksen irettesætter eller tager fat i et barn, det kan være i armen, oplever flere af børnene det som skældud. De interviewede børn oplever det desuden som skældud, når en voksen giver "timeouts" og tager børn væk fra børnegruppen.

For at undgå at børnenes svar i spørgeskemaet dækker over mange forståelser af begrebet, måler Børns Vilkår på én form for skældud i spørgeskemaundersøgelsen. I spørgeskemaet er børnene blevet spurgt, om de har prøvet, at en af de voksne i børnehaven har råbt

vredt ad dem for at skælde ud. Denne formulering er valgt, da råben er en indikator på skældud, som sker på en relativ ens måde på tværs af børnehaver i modsætning til for eksempel timeouts, der foregår på mange forskellige måder i forskellige institutioner. Samtidig viser interviews og pilottest, at de fleste børn forstår, hvad det vil sige at blive råbt vredt ad. Råben er dog ikke i sig selv skældud. Børns Vilkår har derfor spurgt børnene, om de er blevet råbt vredt af, da skældud set fra børnenes perspektiver er forbundet med følelser af blandt andet vrede hos den voksne.

I spørgeskemaet er børnene blevet spurgt, om de selv har prøvet at blive råbt vredt af, og om de har set andre børn i børnehaven blive skældt ud på denne måde.

Baggrund

Børn har brug for venskaber og trygge relationer til voksne – ikke for skældud

Skældud er noget af det værste, børn og voksne kender til, og det kan medføre triste følelser hos børn og få dem til at tvivle på sig selv, hvis de igen og igen bliver mødt negativt af en voksen. Børn har brug for venskaber og leg med andre børn samt sensitive og responsive voksne for at trives og udvikle sig. Det peger flere forskere og praktikere på.

Inden for det pædagogiske felt anbefaler nogle forskere og praktikere, at voksne undgår at skælde ud på børn, fordi det er noget af det værste, som børn og voksne kender til, og fordi det kan stå i vejen for tryghed i relationen mellem børn og voksne.³ Det kan være skadeligt for børn, hvis de hyppigt og over tid bliver mødt negativt⁴ af en voksen - for eksempel hvis en voksen råber vredt, bebrejder eller ydmyger barnet foran andre, det kan være ved at bruge nedsættende øgenavne. Det viser flere studier på området.⁵

Når en voksen igen og igen møder et barn negativt, kan det medføre triste følelser hos barnet og få det til at tvivle på sig selv. Barnet kan få følelser af konstant fare og frygt for den voksne, og lysten til at betro sig til den voksne kan blive mindre. Den udvikling kan samtidig have betydning for barnets tillid til andre mennesker.⁶ Når børn gentagne gange bliver mødt med negativ adfærd fra det pædagogiske personale eller lærere i barndommen, er der risiko for,

at disse handlinger står i vejen for, at barnet får dækket sine basale sociale og følelsesmæssige behov af den voksne, og det kan underminere barnets trivsel og sunde udvikling.⁷

Nogle studier om voksnes negative behandling af børn peger på, at det kan ske for alle voksne, men at negativ adfærd fra de voksne rettet mod børn typisk sker i pressede eller stressede situationer.⁸ Et studie har desuden vist, at nogle børn har højere risiko end andre børn for at blive mødt negativt af voksne, fra de er seks år og op gennem skoletiden. Det gælder drenge såvel som børn, der har store udfordringer med at begå sig socialt og fastholde opmærksomheden.⁹

Venskaber og lege er vigtige – og understøttes af de voksne

Spørger man børnene selv, er det bedste og vigtigste ved børnehaven at lege, have venner og føle tilhør til andre børn i børnegrupperne. Det viser flere studier, der har undersøgt børnenes perspektiver på trivsel i børnehaven.¹⁰ Og børnene er ikke alene om at se vigtigheden af leg og venskaber.

Fleere forskere på området peger på, at lege og venskaber er væsentlige ikke kun for børns trivsel her og nu, men også for deres udvikling på sigt. I lege med andre børn kan børn udvikle deres evner til at kommunikere, sætte sig i en andens sted og se en sag fra flere sider. Det sker blandt andet, når børn gennem sprog, bevægelser, blikke, latter og smil forhandler med hinanden om legetøj, om hvad de skal lege, og om hvem der må være med.¹¹ Men ikke alle børn har lige let ved at indgå i leg og danne venskaber med andre børn, og børn, der står uden for fællesskaber i børnehaven, bliver ikke automatisk inkluderet af andre børn.¹²

Det pædagogiske personale kan understøtte og styrke børns leg og venskabsbånd ved at involvere sig i børns samvær og sætte børnenes sociale og emotionelle kompetencer i spil. Voksne kan for eksempel hjælpe børn med at se en situation eller konflikt fra et andet barns perspektiv eller ved at guide et barn, som har svært ved at lege med andre børn.¹³ Voksne i børnehaven kan også observere børns lege, selv deltage i lege eller igangsætte aktiviteter sammen med en mindre gruppe af børn for på den måde at understøtte børns indbyrdes leg og relationer.¹⁴ Samspil mellem voksne og børn, der bygger på rummelighed, respekt og interesse for alle børns perspektiver og med et minimum af regelhåndhævelser og irettesættelser, giver børn i udsatte positioner gode muligheder for at indgå i positivt samspil med andre.¹⁵

Trygge relationer med voksne er afgørende

Trygge relationer mellem børn og voksne er afgørende for børns trivsel og udvikling i børnehaven. I en tryk relation til en voksen lærer barnet at forstå egne og andres følelser, barnet føler sig værdsat i relationen og får desuden opbygget tillid til, at andre mennesker vil det godt. Det peger tilknytningsteori på samt den del af dagtilbudsforskningen, der handler om relationer og interaktioner.¹⁶

En tryk relation opstår, når barnet over tid oplever, at den voksne er stabil og tilgængelig, hvad enten barnet har

behov for nærhed eller udforskning. Det sker, når den voksne rummer og responderer på barnets følelser, både når barnet er ked af det, vred eller bange og har brug for trøst og beskyttelse. Og når barnet har brug for støtte og opmuntring for eksempel til at indgå i lege med de andre børn. Barnet har også brug for, at den voksne er parat til at dele barnets glæde og begejstring, når noget lykkes. Ligesom barnet har brug for, at den voksne tager vare på barnets sikkerhed.¹⁷

I en børnehave, hvor personalet typisk er sammen med flere børn ad gangen, har de voksnes adfærd over for hele gruppen også betydning for det enkelte barn. Det er således ikke tilstrækkeligt, at en voksen for eksempel er opmærksom på det enkelte barn alene. Den voksne skal også være opmærksom på den samlede børnegruppe.¹⁸ Særligt børn, der har oplevet utilstrækkelig omsorg i hjemmet, har brug for sensitivitet i omsorgen fra det pædagogiske personale i deres institution.¹⁹

Også de strukturelle rammer for børnehaver har betydning for samspillet og relationerne børn og voksne imellem. En god normering, uddannet personale, små børnegrupper og stabile voksne er faktorer, som fremmer interaktioner og relationer af høj kvalitet – og det er med til at øge børns chancer for, at de udvikler trygge relationer til det pædagogiske personale.²⁰

Kapitel 1

Sådan oplever børn leg og venskaber

Sådan oplever børn leg og venskaber

Relationen til de voksne hænger sammen med børns leg og venskaber

De voksnes adfærd er ikke uden betydning for børnenes samvær og relationer til hinanden. Børn, der føler, at de voksne i børnehaven kan lide dem, oplever i højere grad end deres jævnaldrende, at andre børn spørger dem, om de vil lege. Omvendt oplever børn, der får meget skældud, i højere grad end andre, at de ikke må være med i en leg, viser Børn Vilkårs undersøgelse af lege og venskaber i børnehaven og betydningen af voksnes brug af skældud.

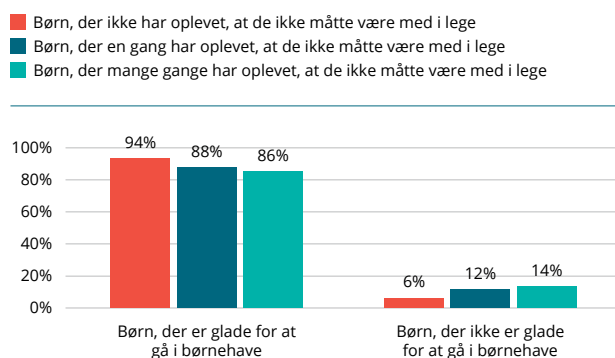
Glæden ved at gå i børnehaven hænger sammen med, at man har venner – og det gælder for de fleste børn i undersøgelsen. 96 pct. af børnene i undersøgelsen har mindst én ven i børnehaven, mens 4 pct. ingen venner har. Blandt de børn, der har mindst én ven i børnehaven, er ni ud af ti glade for at gå der. Blandt de børn, der ikke har nogen venner i børnehaven, er kun halvdelen glade for at gå i børnehaven.

Børn, der bliver spurgt af andre, om de vil lege, eller oplever, at de gerne må være med i andre børns lege, er også i højere grad end deres jævnaldrende glade for at gå i børnehaven. Blandt dem er ni ud af ti glade for at gå i børnehaven. Blandt børn, der ikke bliver inviteret til at lege, er syv ud af ti glade for at gå i børnehaven.

Der er også sammenhæng mellem udelukkelse fra leg og glæden ved at være i børnehaven. Ikke at måtte være med i en leg er noget, som flere børn i undersøgelsen har oplevet, 31 pct. af børnene har oplevet det mange gange, 54 pct. af

børnene har slet ikke eller én gang prøvet det, og 14. pct. er i tvivl. Blandt de børn, der aldrig har oplevet, at de ikke måtte være med, er 94 pct. af børnene glade for at gå i børnehaven. Til sammenligning gælder det for 86 pct. af de børn, der mange gange har oplevet ikke at måtte være med i lege.

Figur 1: Børn, der mange gange har oplevet, at de ikke må være med i lege, er i lavere grad end andre børn glade for at gå i børnehaven

Antal svar: 564. Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: 'Har du prøvet, at du ikke måtte være med i en leg henne i børnehaven?' og 'Er du glad for at gå i børnehaven?' (Her er 'Ved ikke' udeladt af beregningerne.)

Det fortæller børnene

Man bliver ked af det, når de andre ikke vil lege, og det er ikke sjovt at lege alene

Det er vigtigt for de interviewede børn at lege sammen med andre børn. Pelle²¹ siger for eksempel i et interview, at det føles godt at have nogen at lege med, "fordi så keder man sig ikke", og Esther uddyber: "Og fordi man har nogen venner". Ellie fortæller i et interview, hvad det gør ved hende, når hun ikke har nogen at lege med i børnehaven: "Jeg

havde prøvet, at ingen ville lege med mig. Jeg var lidt trist", og Lea og Mynte er også inde på, at de bliver triste, når de ikke må være med i en leg:

Interviewer: *Hvorfor bliver man ked af det, når man bliver holdt uden for?*

Lea: *Fordi at så er det, man må aldrig nogensinde være med i deres leg. Så bliver man faktisk også lidt, sådan der (peger på følelseskortet 'trist').*

Interviewer: *Lidt sådan ked af det. Er det også derfor, du bliver ked af det, Mynte, hvis man ikke må være med i nogens leg?*

Mynte: *Ja.*

Interviewer: *Hvad gør I, hvis I har det sådan? Hvis I ikke må være med i nogens leg, hvad gør I så?*

Lea: *Så er det, at nogle gange jeg bliver sur. Og så spørger jeg bare igen, og så siger de hele tiden nej, og så prøver jeg bare at finde nogle andre. Og så går jeg bare min vej, og så bliver jeg bare lidt trist faktisk.*

Interviewer: *Lidt trist?*

Lea: *Og så var der en dreng, der sagde, at jeg godt må være med i deres leg, og så blevet jeg faktisk helt sådan der igen (peger på følelseskortet 'glad').²²*

Det er ikke altid let at spørge andre børn, om de vil lege, og nogle børn afholder sig fra at spørge børn, de ikke allerede er venner med. "Når jeg ikke har nogen at lege med, kan jeg bedst lide at være alene. Fordi engang der havde jeg kun en veninde, og hun havde fri, og jeg havde ikke andre at lege med," fortæller Alba eksempelvis. Det er heller ikke sikkert, at de andre børn accepterer et barns tilbud om at lege. "Så kan det være, de siger nej eller ja," siger Molly og fortæller, hvad hun gør, når hun ikke kan finde nogen at lege med: "Så kan man lege lidt alene. Eller finde på en leg med gynger eller lege forhindringsbane. Det er ikke sjovt, når man leger alene." ■

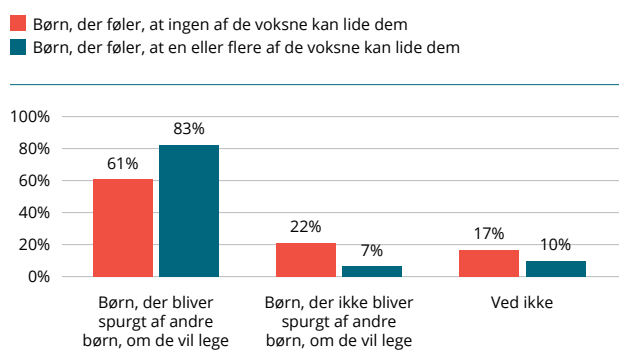
Vellidt af de voksne – vellidt af børn

Børn, der føler, at de voksne kan lide dem, har i højere grad end andre børn venner og får tilbud om at lege sammen. I undersøgelsen giver tre ud af fire børn udtryk for, at de føler, at én eller flere af de voksne i børnehaven kan lide dem. Lidt under hvert tiende barn føler, at ingen af de voksne kan lide dem (8 pct.), og flere er i tvivl, om nogen af de voksne kan lide dem (17 pct.).

97 pct. af de børn, der føler, at mindst én voksen i børnehaven kan lide dem, har en eller flere venner i børnegruppen. 3 pct. har ingen venner. Af børn, der ikke føler, at nogen af de voksne kan lide dem, er der 78 pct., der har én eller flere venner, mens 22 pct. ingen venner har.

Børn, der føler, at mindst én af de voksne i børnehaven kan lide dem, oplever i højere grad end andre børn, at de bliver spurgt, om de vil lege. Blandt børn der føler, at nogen af de voksne kan lide dem, er det 83 pct., der oplever, at de andre børn spørger dem, om de vil lege. Det gælder for 61 pct. af børn, der ikke føler, at en eller flere af de voksne i børnehaven kan lide dem.

Figur 2: Børn, der ikke føler, at de voksne kan lide dem, bliver i lavere grad end andre børn spurgt, om de vil lege

Antal svar: 515. Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: 'Føler du, at nogen af de voksne i børnehaven godt kan lide dig?' (her er 'Ved ikke' fraseret beregningerne) og 'Er der nogen af børnene, der spørger dig, om du vil lege sammen, når du er i børnehaven?'

Det fortæller børnene

Når et andet barn vil lege og være venner, betyder det, at barnet kan lide en, og man lægger mærke til, hvilke børn der kan lide hvem i børnehaven

"Det er måske bare, fordi de ikke kan lide dem, og de ikke er venner," siger Frederik som et bud på, hvorfor nogle børn ikke vil lade et andet barn være med i deres leg. Og Frederik er langt fra det eneste barn, der oplever, at dem man leger eller er venner med, også er de børn, man kan lide.

I et interview fortæller Molly for eksempel, hvad det betyder at have en god ven: "At man godt kan lide én," som hun siger det. Benjamin oplever, at flere af børnene i børnehaven kan lide ham, og da interviewereren spørger, hvordan han ved, at de kan lide ham, svarer han: "De er mine bedste venner. De leger tit med mig, og de gør noget sødt ved mig." August oplever også, at der er mange børn i børnehaven, der kan lide ham:

August: *Jeg kan godt lide at lege med Martin og Ali og Otto og Nina og Øyvind. Næsten alle børn faktisk.*

Interviewer: *Det var mange navne. Er der også nogle, der kan lide at lege med dig?*

Når børn selv bliver spurgt, er leg og venskaber med de andre børn noget af det vigtigste for, hvordan de har det i børnehaven, og hvor glade de er for at være der.

Børn, der føler, at de voksne kan lide dem, har i højere grad end andre børn venner og får tilbud om at lege sammen.

- August: *Alle kan lide at lege med mig.*
- Interviewer: *Hvordan ved du det, at de kan lide at lege med dig?*
- August: *De spørger, om vi skal lege sammen. Og de siger 'ja, ja, ja' altid 'ja'. Om vi skal lege. Og Martin er min bedste ven. Han er min yndlingsbedsteven! (...).*
- Interviewer: *Otto, er der nogle af børnene, der kan lide dig i børnehaven?*
- Otto: *Martin er min bedste ven, og Øyvind er min bedste ven, og August er min bedste ven.*

I børnenes fortællinger er der flere eksempler, der tyder på, at børnene har blik for børnenes indbyrdes samvær og relationer i børnehaven. Det træder for eksempel frem i interviewet med Ellen og Benjamin. "Ellen har flest venner end mig. For jeg har kun to venner," siger Benjamin og fortsætter: "Jeg synes, at det er lige tilpas. Det er da okay, mand." Ellen svarer: "Jeg synes, at du har flere venner end to", og Benjamin følger op: "Ja, men vi snakker om dem, der går i førskole-gruppe." Også Liam og Marius har lagt mærke til, at nogle af børnene er venner og leger godt sammen, og at de går rundt alene, når de ikke er i børnehaven samtidigt:

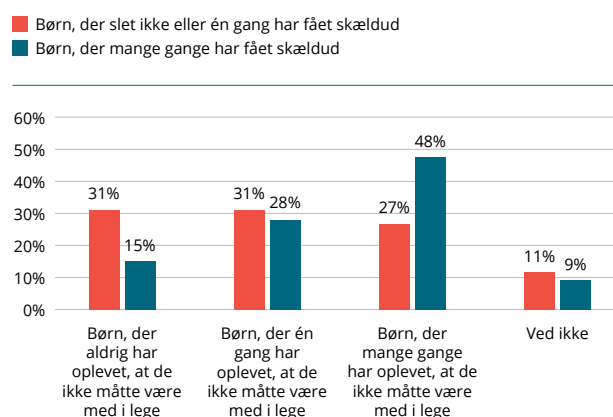
- Interviewer: *Er der nogle børn her i børnehaven, som ikke så tit har nogen at lege med?*
- Liam: *Ja.*
- Marius: *Mmh (ja)...*
- Interviewer: *Hvorfor tror I, det er svært for nogle at finde nogen at lege med?*
- Liam: *Det er fordi, at nogle gange – Esben og Bjørn – når Esben ikke er her, så er det kun Bjørn og Kim og... Esben og Bjørn, de er bedste venner, de elsker at lege sammen, så Bjørn, han kan godt lide at lege med ham. Når Esben ikke er her, så leger Bjørn ikke med... Så leger han ikke med ham. Og når Kim så er omme på den anden side, og Bjørn ikke får lov til at gå med, så har Bjørn ikke nogen at lege med. ■*

Leg og skældud

Der er en sammenhæng mellem, om børn har været udsat for skældud fra en voksen i børnehaven²³ og børnenes oplevelser af at måtte være med i lege. Børn, der mange gange har fået skældud af en voksen, har i højere grad end andre oplevet ikke at måtte være med i en leg i børnehaven. 48 pct. af børn, der har fået skældud mange gange, har oplevet, at de ikke måtte være med i en leg. Det gælder for 27 pct. af børn, der slet ikke har fået skældud eller har fået det én gang.

Flere børn, der slet ikke eller én gang har oplevet at fået skældud, har ikke oplevet at stå uden for en leg sammenlignet med børn, der har fået skældud mange gange.

Figur 3: Børn, der har fået skældud mange gange, oplever i højere grad end andre børn, at de ikke må være med i lege

Antal svar: 612. Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: 'Har du prøvet, at en af de voksne i børnehaven råbte vredt ad dig for at skælde dig ud?' (Her er 'Ved ikke' udeladt af figuren) og 'Har du prøvet, at du ikke måtte være med i en leg henne i børnehaven?'

Det fortæller børnene

Man er ikke venner med børn, der tit får skældud – og kammerater, der driller, når de leger sammen, skal helst lege hver for sig

Børnene lægger mærke til, hvilke børn der har mange oplevelser med at få skældud i børnehaven, og hvilke børn der ikke har. At de får skældud, er børnenes egen skyld, tyder de interviewede børns fortællinger på.

Mikkel fortæller for eksempel, at nogle børn har færre oplevelser med skældud i børnehaven end andre, og begrundet det således: "Fordi de ikke så tit laver ballade og dumme ting." Ingrid mener også, der er forskel på, hvor meget skældud børnene får og forklarer, hvorfor nogen får mindre skældud end andre: "Det er nok fordi, de er mere søde end de andre."

Ifølge Lea får børn skældud, fordi de gør ting, man ikke må: "Så er det, at de voksne siger, at de aldrig nogensinde vil have det igen. Fordi Børge – det er på grund af ham – fordi faktisk er det, at Børge gør ting, man ikke engang må."

Det er gennemgående, at de interviewede børn omtaler andre børn i børnehaven, som ofte får skældud, i negative vendinger. Nogle børn får mere skældud end andre, "fordi de er mere strenge end alle andre," siger Nanna eksempelvis. Mathias og Alma fortæller om børn i børnehaven, der ofte får skældud, og som de ikke er venner med, fordi de er "slemme":

Mathias: *Engang var jeg venner med ham Thor og kom hjem til ham og -*

Alma: *Men det er du ikke længere.*

Mathias: *Nej.*

Interviewer: *Hvorfor er du ikke det?*

Mathias: *Det er fordi, at nu er han meget slem.*

Interviewer: *Slem?*

Mathias: *Han har gjort nogle slemme ting ved mig. Så nu er vi ikke venner mere. Men jeg har været hjemme hos ham og se hans LEGO. Jeg har selv fire kasser.*

Interviewer: *Men får han skældud, når han er slem?*

Mathias: *Ja, de får skældud. De er bedste venner.*

Alma: *De må ikke sidde sammen, for de driller andre og hinanden.*

Mathias: *Så siger de voksne, de skal sidde ved et andet bord. Det, synes jeg, er rart. Hvis jeg skal sidde med dem, ikke rart.*

Ligesom Mathias og Alma er flere børn inde på, at børn i børnehaven, der driller, slår eller generer, når de er sammen, helst skal skilles fra hinanden. Det fortæller Liam for eksempel om: "Det bedste er ikke at drille. Men så er der Esben og Bjørn, og det er dem, der mest arbejder sammen af dem, så det er bedst, hvis de bliver skilt. Det er det bedste, fordi det er dem, og så Kim, der driller mest, når de er sammen." Liam forklarer interviewer, hvorfor det hjælper at skille børnene fra hinanden: "Jo lillere de bliver, jo lillere... Jo mindre driller de. Fordi så har de engang været tre, og så er der kun to tilbage." ■

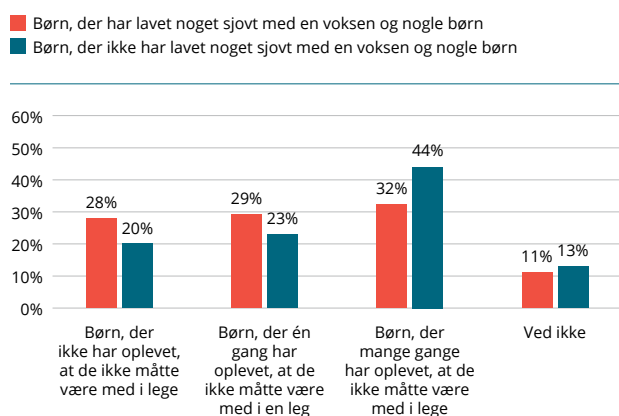
Samvær om sjove ting kan være befordrende for legefællesskaber

Undersøgelsen viser, at der er relation mellem børns oplevelser af, om de må være med i lege, og om børnene har lavet noget sjovt sammen med andre børn og en voksen. 72 pct. af børnene svarer, at de har prøvet at lave sådanne sjove ting, 10 pct. har ikke, og 18 pct. er i tvivl.

Blandt de børn, der har prøvet det, er der færre, der står uden for legefællesskaber, viser undersøgelsen.

44 pct. af børn, der ikke har lavet sjove ting med en voksen og nogle børn, har prøvet, at de ikke måtte være med i en leg mange gange. Til sammenligning har 32 pct. af børn, der har lavet noget sjovt med en voksen og nogle børn, oplevet, at de ikke måtte være med i en leg mange gange.

Figur 4: Flere børn i børnehaver, hvor voksne og børn laver sjove ting sammen, har ingen oplevelser med ikke at måtte være med i en leg

Antal svar: 614. Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: Har du prøvet, at I var nogle børn, der lavede noget sjovt sammen med en voksen fra børnehaven? (Her er 'Ved ikke' udeladt af figuren) og 'Har du prøvet, at du ikke måtte være med i en leg henne i børnehaven?'

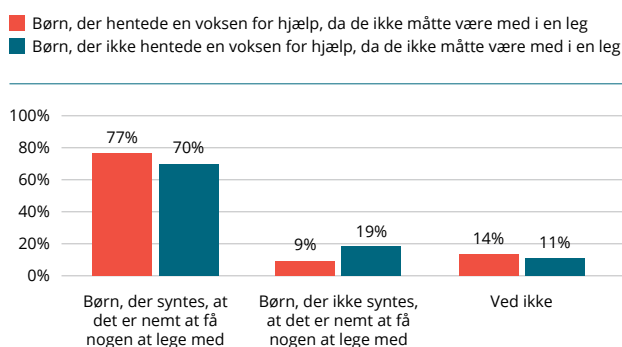
Voksne og andre børn i børnehaven kan hjælpe dem, der ikke har nogen at lege med

Når et barn bliver udelukket fra en leg, vil de fleste børn i undersøgelsen hente en voksen. Det gælder for godt seks ud af ti børn i undersøgelsen (65 pct.), der hentede en voksen for at få hjælp, sidste gang de oplevede, at de ikke måtte være med i en leg. Hvert femte barn (20 pct.) hentede ikke en voksen, og 15 pct. er i tvivl om, hvad de gjorde.

De børn, der henter en voksen for at få hjælp, oplever i højere grad end børn, der ikke henter en voksen, at det er nemt at få nogen at lege med i børnehaven. Således oplever 77

pct. af børn, der hentede en voksen for at få hjælp, da de ikke måtte være med i en leg, at det er nemt at få nogen at lege med i børnehaven. For de børn, der ikke hentede en voksen, er det 70 pct., der oplever, at det er nemt at få nogen at lege med i børnehaven.

Figur 5: Børn, der henter hjælp hos en voksen, når de ikke må være med i en leg, synes i højere grad end børn, der ikke henter hjælp, at det er nemt at få nogen af lege med

Antal svar: 362 (kun børn, der har oplevet, at de ikke måtte være med i en leg). Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: 'Nu skal du tænke på sidste gang, du ikke måtte være med i en leg i børnehaven. Hentede du en af de voksne i børnehaven for at få hjælp?' og 'Syntes du, at det er nemt at få nogen at lege med henne i børnehaven?'

Det fortæller børnene

Voksne og andre børn kan hjælpe et barn med at få nogen at lege med

Børn, der ikke har nogen at lege med i børnehaven, kan få hjælp fra voksne og andre børn, fortæller flere af de interviewede børn. Alba bliver for eksempel spurgt, hvad der kan gøre det lettere for et barn at få nogen at lege med, hvortil hun svarer: "At spørge en voksen. Så kan én følge hen og sige, 'skal vi ikke gå hen og spørge, om du må lege med én?'" Til samme spørgsmål svarer Otto: "Det betyder, at nogen skal lege med børnene, for ellers er det ikke sjovt. Man kan også

spørge de voksne, om de vil hjælpe én, og de siger: Alle må være med i ens leg!" Intervieweren spørger, om det er godt eller skidt, og Otto svarer: "Det, synes vi, er godt! Tænk, hvis de bliver kede af det?"

De voksne kan også hjælpe ved at foreslå nogle legekammerater, som barnet kan spørge. Ifølge August: "Så siger de voksne bare, 'kan du ikke bare spørge Otto?', og så siger jeg bare, 'ja, ja, ja.'" Ifølge Benjamin skal de voksne have kendskab til, hvilke børn der leger godt sammen, før de er en hjælp til at finde legekammerater: "Måske siger de voksne, 'jeg ved godt, du kan lege med Adam. Så siger jeg 'nej,' fordi Josefine kan ikke lege med Adam, for de er ikke bedste venner."

Andre børn i børnehaven kan invitere et barn, der ikke har nogen at lege med, ind i lege. Malthé forklarer, hvordan det sker: "Det er, at man siger, at man gerne må være med. Så er man med, og så er man inde i legen." Liam og Marius fortæller, at der er et barn i børnehaven, der ofte ikke har nogen at lege med. Liam og Marius oplever også, at det er hjælpsomt for barnet, at de mødes over en fælles leg:

Interviewer: *Er der noget, der kan gøre det lettere for, at han finder nogen at lege med?*

Liam: *Ja. Nogle gange vil Esben gerne lege, når vi leger Spider-Man-fangeleg. Så vil han gerne lege med os.*

Interviewer: *Ja.*

Liam: *Mig og Lucas og så...*

Marius: *Nogle gange, så er jeg også med.*

Interviewer: *Og nogle gange er du også med?*

Liam: *Ja. Fordi så kan Bjørn også komme med, og han er altid på Esbens hold. Når han er på vores hold, så vil han alligevel godt være på Bjørns hold.*

Interviewer: *Ja.*

Liam: *Det vil han altid. ■*

Kapitel 2 **Sådan oplever** **børn skældud**

Sådan oplever børn skældud

Skældud kan ramme hele børnegruppen

Mere end hvert sjette barn har mange gange oplevet, at en voksen i børnehaven har råbt vredt ad dem, og mere end hvert fjerde barn svarer, at de mange gange har set, at et andet barn i børnehaven fik skældud. Børnene fortæller, at skældud gør dem kede af det, men børnene viser ikke altid til de voksne, hvordan de har det, viser **Børns Vilkår**s undersøgelse.

At nogle børn får skældud i børnehaven, sker jævnligt. Det er vist i tidligere undersøgelser,²⁴ og **Børns Vilkår**s nye undersøgelse viser samme tendens. 17 pct. af børnene i undersøgelsen har mange gange oplevet en voksen i børnehaven råbe vredt ad dem i forbindelse med skældud. 61 pct. har ingen eller én enkelt oplevelse med at blive skældt ud i børnehaven, og 22 pct. er i tvivl.²⁵

Børns Vilkår kan ikke på baggrund af denne undersøgelse sige noget om, hvilke børn der har fået skældud i større eller mindre omfang i børnehaven.²⁶ Men andre undersøgelser viser, at drenge i højere grad end piger oplever at få skældud i børnehaven og generelt har større risiko for at blive mødt negativt af voksne i børnehaven og op gennem skoletiden.²⁷

Mere end hvert fjerde barn, 28 pct., har mange gange set et andet barn i børnehaven få skældud. 51 pct. har ikke overværet det eller set det ske én gang, og 21 pct. er i tvivl.

Det fortæller børnene

Voksne skælder ud, når de er sure, eller hvis et barn bryder børnehavens regler

Skældud er, "hvis man bliver rigtig sur," fortæller Anker, og han er ikke den eneste, der oplever, at voksnes brug af skældud i børnehaven har rødder i følelser hos de voksne. Villads og Kristine forklarer for eksempel, at de voksne ikke er glade men sure, når de skælder ud:

Interviewer: *Hvordan kan I se, at de voksne er glade?*

Villads: *De er glade.*

Interviewer: *Hvad gør de når de er glade?*

Villads: *De smiler.*

Kristine: *De siger godmorgen (...). Og når de er sure, så får man skældud.*

Gennemgående oplever børnene også, at skældud sker, når et barn har brudt børnehavens regler. Man får for eksempel skældud, "hvis man har været fræk eller slået nogen børn," som Kristine udtrykker det, eller hvis barnet på en anden måde "har gjort noget dumt," som Molly siger. Derudover oplever Dicte, at de voksne skælder ud, når de oplever drillerier mellem børn: "De voksne er nogle gange søde, og nogle gange råber de, hvis der er nogen, der bliver drillet... For nogle børn driller altid." Da interviewereren spørger ind til, hvad Dicte gør, hvis hun bliver drillet, svarer hun:

Dicte: *Så siger vi det til en voksen.*

Interviewer: *Hvad gør den voksne så?*

Dicte: *De holder dem på armen og siger, at de skal gå ud på toilettet, hvis de græder hele tiden, så skal de gå ud på toilettet.*

Interviewer: *Hvad sker der ude på toilettet?*

Dicte: *Så græder de højt, og så kommer en voksen ind og råber ad dem. ■*

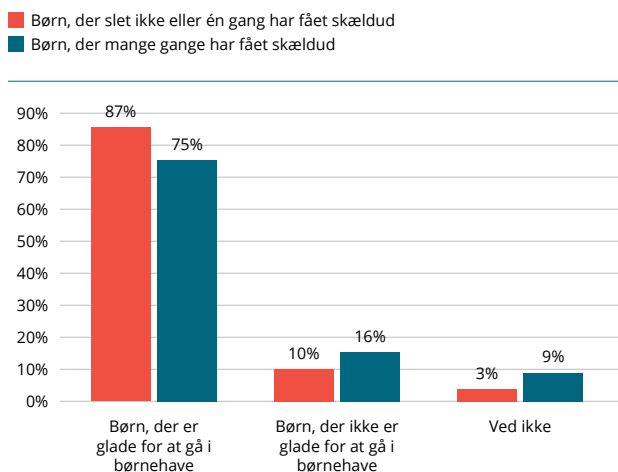
Skældud hænger sammen med glæden ved at gå i børnehave

Børn, der har mange oplevelser med skældud, er ikke i samme grad som andre børn glade for at gå i børnehaven – og det gælder både børn, der selv får skældud, og børn som overværer, at andre får skældud.

De fleste børn i undersøgelsen svarer 'ja' til spørgsmålet, om de er glade for at gå i deres børnehaven (82 pct.). Ser man på den gruppe børn, der svarer, at de har prøvet at få skældud mange gange, er 75 pct. glade for at gå der. Til sammenligning er 87 pct. af de børn, der slet ikke eller blot én gang er blevet skældt ud, glade for at gå i børnehaven.

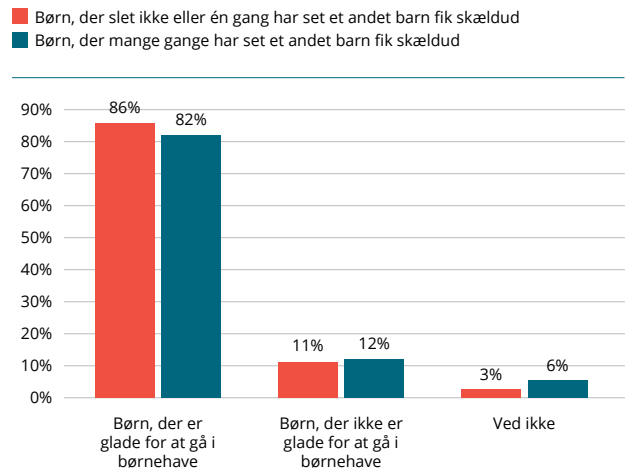
Børnenes oplevelser af at være i børnehaven ser også ud til hænge sammen med, om de har set en voksen skælde ud på et andet barn i børnehaven. Blandt børn, der mange gange har set, at et andet barn i børnehaven har fået skældud, er 82 pct. glade for at gå i børnehaven. Til sammenligning er 86 pct. af børn, der ikke har set en voksen skælde ud på et andet barn, eller har set det ske én gang, glade for at gå i børnehaven.

Figur 6: Færre børn, der har fået skældud mange gange, er glade for at gå i børnehaven end børn, der slet ikke eller én gang har fået skældud

Antal svar: 606. Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: 'Har du prøvet, at en af de voksne i børnehaven råbte vredt ad dig for at skælde dig ud?' (Her er 'Ved ikke' udeladt af figuren) og 'Er du glad for at gå i børnehaven?'

Figur 7: Færre børn, der har set en anden få skældud mange gange, er glade for at gå i børnehaven end børn, der slet ikke eller én gang har set et andet barn få skældud

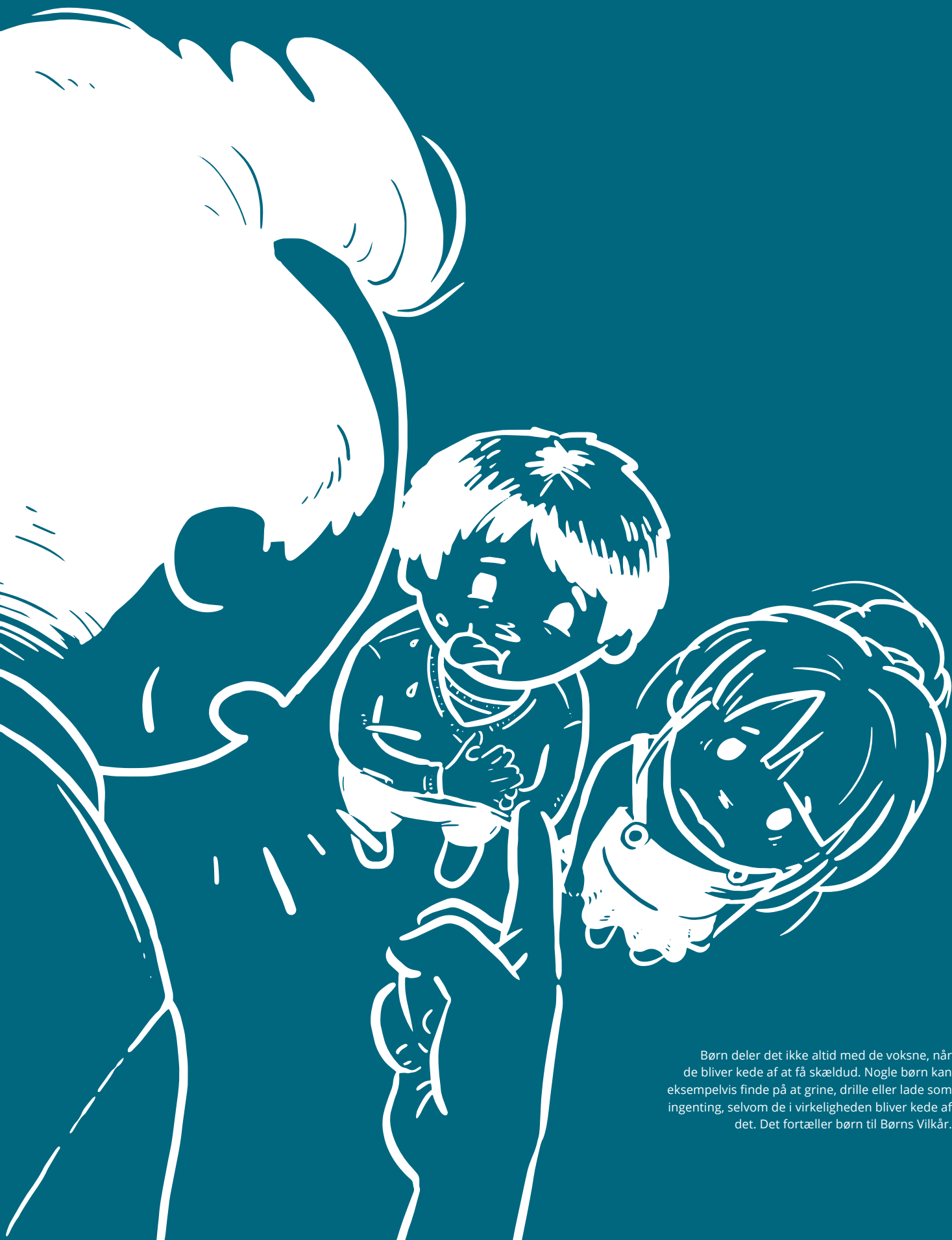
Antal svar: 606. Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: 'Har du set, at en af de voksne i børnehaven råbte vredt ad et andet barn i børnehaven for at skælde barnet ud?' (Her er 'Ved ikke' udeladt af figuren) og 'Er du glad for at gå i børnehaven?'

Det fortæller børnene

Skældud gør børnene i børnehaven kede af det og bange, men de voksne kan trøste, hvis de har skældt ud

Der er ingen af de interviewede børn i undersøgelsen, der giver udtryk for, at de bryder sig om skældud. Børnene beskriver gennemgående skældud i negative vendinger. "Jeg havde det en lille smule ensomt," svarer Laura for eksempel til spørgsmålet om, hvordan det føltes, da hun fik skældud. Anker fortæller, at han bliver skræmt af at få skældud: "Fordi så bliver man helt bange og får skældud og bliver råbet af. Man bliver ked af det og bange." Anker bruger senere udtrykket, at han bliver "genert-bange," når han får skældud og fortsætter: "Man tør ikke få en krammer, nogle gange, når de er rigtig sure."

Nogle af børnene har også set, at andre børn i børnehaven bliver triste, når de får skældud. "Hvis nogen af de voksne skælder en af dem, der har gjort noget, de ikke måtte, ud,

Børn deler det ikke altid med de voksne, når de bliver kede af at få skældud. Nogle børn kan eksempelvis finde på at grine, drille eller lade som ingenting, selvom de i virkeligheden bliver kede af det. Det fortæller børn til Børns Vilkår.

så bliver den ked af det," siger Frederik eksempelvis. Også Sebastian oplever, at man godt kan blive ked af det, når man bliver mødt med skældud fra en voksen i børnehaven, men de voksne kan hjælpe én med at blive glad igen. "Hvis de voksne bliver sure på en. Så kan den, der har gjort noget ondt, den kan godt selv blive ked af det. Så bliver man selv trøstet. Der er to ben, så kan man sidde på hvert sit lår," fortæller Sebastian.

Det er ikke altid, at børnene viser til de voksne, hvordan de har det, når de får skældud

Børnene viser ikke altid deres følelser over for de voksne, hvis de bliver skræmte eller triste af at få skældud. Mona fortæller, at man ikke har det så godt, når man får skældud, men at: "nogle gange griner man for sjov for at drille de voksne. Vi gør ikke. Det er kun de strenge." Til spørgsmålet om, hvordan det føles at få skældud, svarer Andreas: "ikke sjovt", og Malthe siger: "sjovt. Jeg har prøvet, at jeg sagde pyt med det – bare gå væk til en voksen." Malthe og Andreas fortæller, at de har fået skældud i børnehaven mange gange, da interviewer spørger ind til deres oplevelser af, at det er sjovt at få skældud:

- Interviewer: *I sidder bare og griner og siger, de skal blive ved?*
 Malthe: *Ja. Vi synes bare, det er så sjovt, når de bliver sure. Og jeg har prøvet at låse døren på stuen, så de ikke kan komme ud.*
- Interviewer: *Hvad er sjovt ved det?*
 Andreas: *Ikke noget.*
 Malthe: *Ingenting.*
 Andreas: *Vi siger bare ingenting, vi synes bare det er så sjovt.*
- Interviewer: *Er det fordi, I har fået skældud så mange gange?*
 Malthe: *Ja. Jeg blev skældt ud 240 gange.*
 Andreas: *Det har jeg da også.*

I et andet interview fortæller Benjamin, at når de voksne siger noget "surt" til børnene, bliver andre børn kede af det, mens han og vennen Mads lader som ingenting:

- Interviewer: *Er der nogle gange, at de voksne fortæller, hvorfor børnene ikke skal gøre sådan nogen ting?*
 Benjamin: *Ja, rigtig tit. Og ved du hvad? Nogen græder, når de hører, at de voksne siger noget surt, men når Hans Peter siger noget surt til os, så siger jeg bare sådan 'æh' [tager hænderne bag på ryggen]*
- Interviewer: *Så tager du bare hænderne på ryggen og lader som ingenting?*
 Benjamin: *Ja, jeg lader som ingenting.*

Interviewer: *Er det, når du har gjort noget, du ikke måtte?*

Benjamin: *Så gør jeg sådan [synker] og laver et ansigt.*

Interviewer: *Så synker du bare lige sådan? Hvordan er det, de voksne siger noget til dig?*

Benjamin: *Surt, men vi siger ikke noget, mig og Mads. ■*

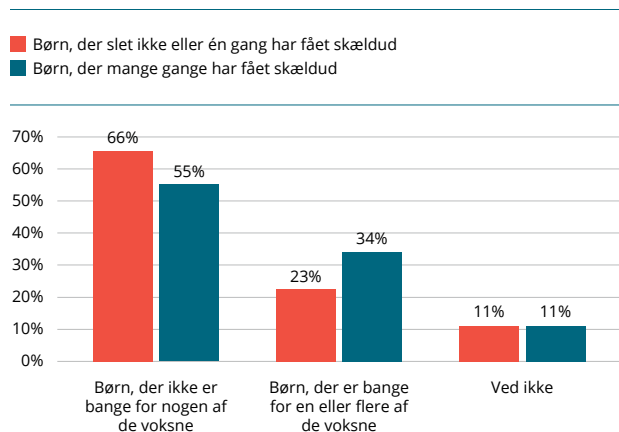
Skældud kan skabe frygt for voksne i børnehaven

I spørgeskemaundersøgelsen er børnene blevet spurgt, om de er bange for nogen af de voksne i børnehaven. Her svarer 60 pct., at de ikke er bange for nogen, 13 pct. er bange for en af de voksne, 11 pct. er bange for flere voksne i børnehaven, og 16 pct. svarer 'ved ikke'.

Men undersøgelsen viser også, at de børn, der har oplevelser med skældud i børnehaven, svarer anderledes. Her angiver 34 pct. af de børn, der har fået skældud mange gange, at de er bange for en eller flere voksne i børnehaven.

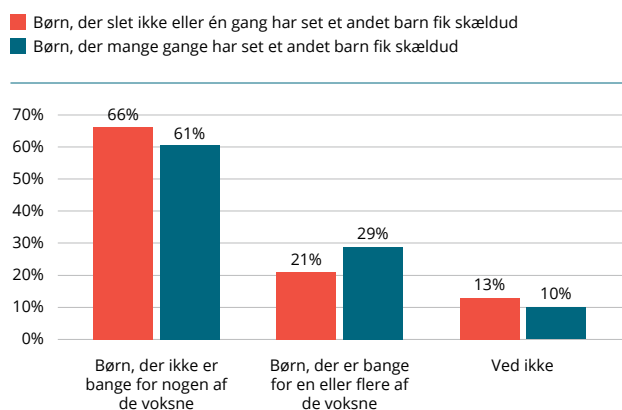
Alene det at overvære skældud ser ud til at hænge sammen med, om børnene frygter én eller flere voksne i børnehaven, sammenlignet med børn, der slet ikke eller én gang har set et andet barn få skældud. 29 pct. af børn, der mange gange har set, at et andet barn i børnehaven får skældud, er bange for én eller flere af de voksne. 21 pct. af børn, der én gang eller slet ikke har set det, er bange for nogen af de voksne.

Figur 8: Flere børn, der har fået skældud mange gange, er bange for voksne i børnehaven, end børn, der slet ikke eller én gang har fået skældud

Antal svar: 612. Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: 'Har du prøvet, at en af de voksne i børnehaven råbte vredt ad dig for at skælde dig ud?' (Her er 'Ved ikke' udeladt af figuren) og 'Er du ægte bange for nogen af de voksne i børnehaven?'

Figur 9: Flere børn, der har set et andet barn få skældud mange gange, er bange for voksne i børnehaven, end børn, der slet ikke eller én gang har set en anden få skældud

Antal svar: 611. Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: 'Har du set, at en af de voksne i børnehaven råbte vredt ad et andet barn i børnehaven for at skælde det ud?' (Her er 'Ved ikke' udeladt af figuren) og 'Er du ægte bange for nogen af de voksne i børnehaven?'

Det fortæller børnene

Man vil helst ikke være sammen med de voksne, der er sure på børnene og skælder ud

Der er voksne i børnehaven, som børnene helst ikke vil være sammen med, fordi de oplever, at de voksne møder dem med skældud. Det fortæller flere af de interviewede børn. "Der er en voksen, jeg er bange for, fordi hun er altid sur," siger Minna for eksempel i et interview, og Rikke fortsætter: "Det er hun faktisk ikke, men hun snakker bare meget surt tit." Nanna foretrækker at være sammen med voksne i børnehaven, der ikke er sure på børnene. Hun oplever, at særligt én voksen i børnehaven møder børnene med vrede:

Interviewer: *Er hun anderledes end de andre voksne?*

Nanna: *Ja, hun virker ret vred nogle gange, hvis man gør noget, der er forkert, så bliver hun megavred.*

Interviewer: *Hvordan kan du se på hende, at hun er vred?*

Nanna: *Hun siger: 'Ej det gør du simpelthen ikke!'*

Interviewer: *Ja, hvordan har man det så, når en voksen bliver vred?*

Nanna: *Så har man det næsten ligesom, når man er ked af det. Der er en, der hedder Klaus, han gik engang i børnehaven, og han var næsten ikke sur på nogen af børnene.*

Interviewer: *Var det en voksen?*

Nanna: *Ja. Han var god.*

Gennemgående viser børnenes fortællinger, at de undgår de voksne i børnehaven, der ofte skælder ud. Alba, Esther og Pelle fortæller for eksempel, at de føler sig heldige over, at én bestemt voksen i børnehaven, der skælder hårdt ud på børnene, ikke går på deres stue:

Alba: *Når man får skældud af Heidi, er det overhovedet ikke sjovt.*

Interviewer: *Nå, hvorfor det?*

Alba: *Fordi hun er den skrappeste voksen i børnehaven.*

Interviewer: *Nå*

Alba: *Ja, men det er heldigt hun ikke går på mit. Det er heldigt hun går på min -*

Interviewer: *På din hvad? På din stue?*

Esther: *Nej, ikke på vores stue.*

Alba: *På den anden stue (...). For vi går dernede (peger).*

Interviewer: *Hvorfor er hun skrap? Hvad gør hun?*

Alba: *Hver gang man gør noget, så bliver hun rigtig skrap.. ■*

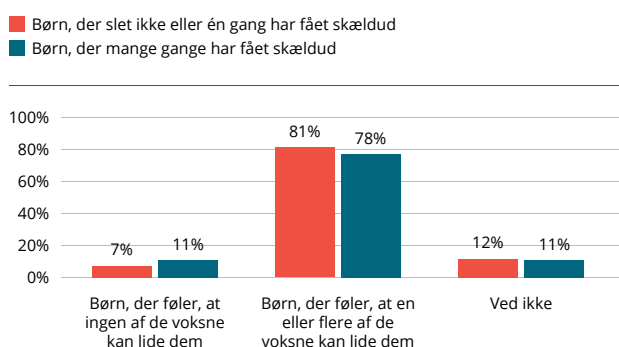
Børn, der har mange oplevelser med skældud, kan føle sig mindre vellidt

Der er sammenhæng mellem, om børn har oplevet at få skældud mange gange i børnehaven, og om de føler, at der er nogen blandt det pædagogiske personale, der kan lide dem. 11 pct. af børn, der mange gange har oplevet at få skældud, føler, at ingen af de voksne i børnehaven kan lide dem. Blandt børn, der ikke har fået skældud, eller som har prøvet at blive skældt ud én enkelt gang, er der 7 pct., der ikke føler, at nogen af de voksne i børnehaven kan lide dem.

Også blandt de børn, der mange gange har set et andet barn i børnehaven få skældud, er der færre, der føler, at de voksne i børnehaven kan lide dem, sammenlignet med børn, der slet ikke eller én gang har overværet skældud. Blandt børn, der mange gange har set en anden få skældud, føler 11 pct., at ingen af de voksne kan lide dem, 78 pct. oplever, at mindst én voksen kan lide dem, og 11 pct. er i tvivl.

Blandt børn, der ikke har set et andet barn i børnehaven få skældud eller har overværet det én gang, føler 8 pct., at ingen af de voksne kan lide dem. 80 pct. oplever, at mindst én voksen kan lide dem, og 12 pct. er i tvivl.

Figur 10: Af børn, der har fået skældud mange gange, er der færre, der føler, at de voksne kan lide dem, end børn, der slet ikke eller én gang har fået skældud

Antal svar: 612. Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: Har du prøvet, at en af de voksne i børnehaven råbte vredt ad dig for at skælde dig ud? (Her er 'Ved ikke' udeladt af figuren) og Føler du, at nogen af de voksne i børnehaven godt kan lide dig?

Det fortæller børnene

Voksne viser, at de kan lide et barn, når de vil lege og hjælper børnene

Børns Vilkårs kvalitative analyser viser, at børnene har en fornemmelse af, om de voksne kan lide dem eller ej. Lea og Mynte svarer ja til, om der er nogen blandt det pædagogiske

personale, der kan lide dem og uddyber: "Fordi, alle de voksne, de elsker børn. De elsker alle børnene." Det går igen blandt børnenes fortællinger, at de oplever, de voksne kan lide dem, når de hjælper børn, der har brug for det. Gry, Ellie og Marie fortæller, hvilke voksne i børnehaven, der kan lide dem og hvorfor:

Interviewer: *Er der sådan nogle af de voksne, som rigtig godt kan lide jer?*

Ellie: *Jaaaaa!*

Marie: *Mhmm... Poul, han kan godt lide mig (...).*

Interviewer: *Men hvordan kan man vide, om en voksen godt kan lide én?*

Gry: *Det fordi de hjælper nogen børn. Så kan de godt lide dem.*

Bo, Theodor og Magnus nævner alle pædagogen Ida på spørgsmålet, om der er nogen i børnehaven, der godt kan lide dem. "Hun kan allerbedst lide at lege," siger Magnus, og Bo supplerer: "Hun passer også på børnene, når nogen græder."

Ingen af de interviewede børn nævner, at de føler, at de voksne kan lide dem, når de får skældud af en voksen i børnehaven – tværtimod fortæller børnene, at de føler sig triste, generte, bange eller ensomme, når de får skældud, som beskrevet i afsnittet: Skældud hænger sammen med glæden ved at gå i børnehave. ■

Når en voksen kommer til at skælde ud, kan barnet, der får skældud, og andre børn, der overværer det, blive kede af det, forskrækkede eller bange.

Kapitel 3

Sådan oplever børn konflikter

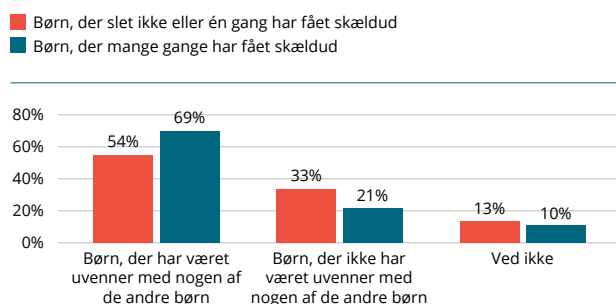
Sådan oplever børn konflikter

Frygt for skældud kan være en barriere for at hente voksenhjælp

Over halvdelen af børnene i undersøgelsen har oplevet at blive uvenner med kammeraterne i børnehaven. Men frygt for skældud kan være en barriere for at hente voksenhjælp i konflikter – det gælder især for de børn, der har oplevet skældud mange gange.

Der er sammenhæng mellem børnenes oplevelser med at være uvenner med børn i børnehaven og med at få skældud. Blandt børn, der har fået skældud mange gange, har 69 pct. været uvenner med andre børn. Blandt børn, der ikke har fået skældud eller har prøvet det én enkelt gang, har 54 pct. været uvenner med andre. 33 pct. af de børn, der ikke har eller én gang har fået skældud, har ikke været uvenner med nogen. Det gælder for 21 pct. af børn, der har fået skældud i børnehaven mange gange.

Figur 11: Børn, der har fået skældud mange gange, oplever i højere grad end andre, at de er uvenner med andre børn

Antal svar: 612. Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: Har du prøvet, at en af de voksne i børnehaven råbte vredt ad dig for at skælde dig ud? (Her er 'Ved ikke' udeladt af figuren) og 'Har du prøvet, at du blev uvenner med nogen af børnene henne i børnehaven?'

Det fortæller børnene

Man skal sige undskyld, hvis man har gjort andre ondt, men det er ikke altid, at børn gør ting med vilje eller ved, hvorfor de driller

"Når de har sagt undskyld til hinanden og krammet hinanden," kan børn lege igen efter de har været uvenner, fortæller Mynte. Og hun er ikke den eneste, der fortæller, at undskyldninger bliver brugt til at håndtere konflikter i børnehaven. Det er dog ikke altid, at børn vil sige undskyld til hinanden, fortæller Lea og Mynte:

Mynte: *Engang så blev jeg altid bidt af nogen, og så engang blev jeg også revet af nogen, og han hed Konrad, og han rev mig lige her.*

Lea: *Ja, fordi han er SÅ faktisk! Og han gør alting, man ikke må.*

Interviewer: *Hvad sker der, når man gør noget, man ikke må her i børnehaven?*

Lea: *Så er det, at voksne de bliver sure på dem. Og så er det, at de skal egentlig, og så taler de med dem. Og så skal de også sige undskyld faktisk. Og så er det, at der er nogen, der ikke engang siger undskyld, overhovedet ikke.*

Det kan udløse skældud fra en voksen, når børn ikke vil sige undskyld, fortæller nogle af de interviewede børn. Til spørgsmålet, hvorfor nogle børn i børnehaven får mere skældud end andre, svarer Mikkel: "Fordi de ikke siger undskyld. Nogle gange siger de undskyld, og så kommer børnene tilbage, dem der var ved at sige det til en voksen."

Man kan godt komme til at drille uden at være bevidst om det, og så behøver man ikke nødvendigvis sige undskyld, ifølge Anker, der fortæller, hvad der sker, når et barn i

børnehaven er ked af det: "Så kommer én af de voksne og trøster, og siger 'hvad er der galt?' og 'hvem har gjort det?' og så skal man sige undskyld. Hvis det bare var en fejl, og man ikke vidste det, så siger man bare 'pyt'." Flere af de interviewede børn er – ligesom Anker – inde på, at det ikke er sikkert, at børn, der driller, gør det med vilje eller er klar over, hvorfor de gør, som de gør. Det fortæller Liam og Marius om:

Liam: *De prøver sådan at bryde ind og kæmpe mod os (...).*

Marius: *Det er fordi, at de gerne vil drille os, og nogle gange så ødelægger de det, vi lige har lavet.*

Interviewer: *Det kommer de til at ødelægge. Hvorfor tror I egentlig, at de gør det?*

Marius: *Det ved jeg ikke.*

Liam: *Det ved jeg ikke. Selvom vi ikke har gjort noget mod dem.*

Interviewer: *Nej. Tror I det kunne være, fordi de måske gerne vil lege med jer?*

Liam: *Måske.*

Marius: *Ja, det tror vi ikke, fordi jeg spørger hele tiden, hvorfor de driller, og så siger de ikke noget.*

Interviewer: *Nej.*

Liam: *Så siger de ikke noget!*

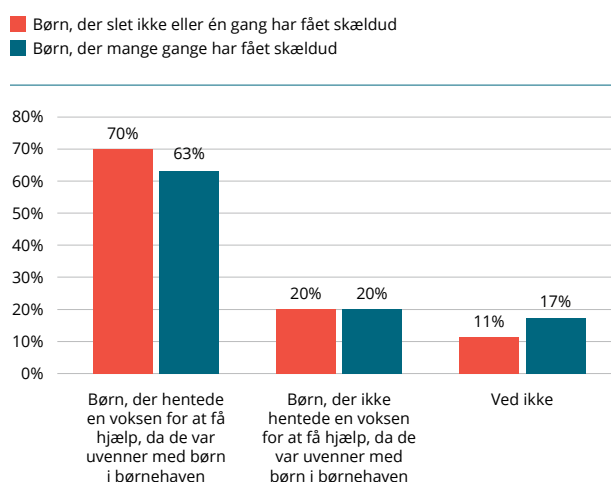
Marius: *Så... De ved slet ikke, hvorfor de driller. ■*

Sammenhæng mellem mængden af skældud og initiativ til at hente voksnes hjælp ved konflikter

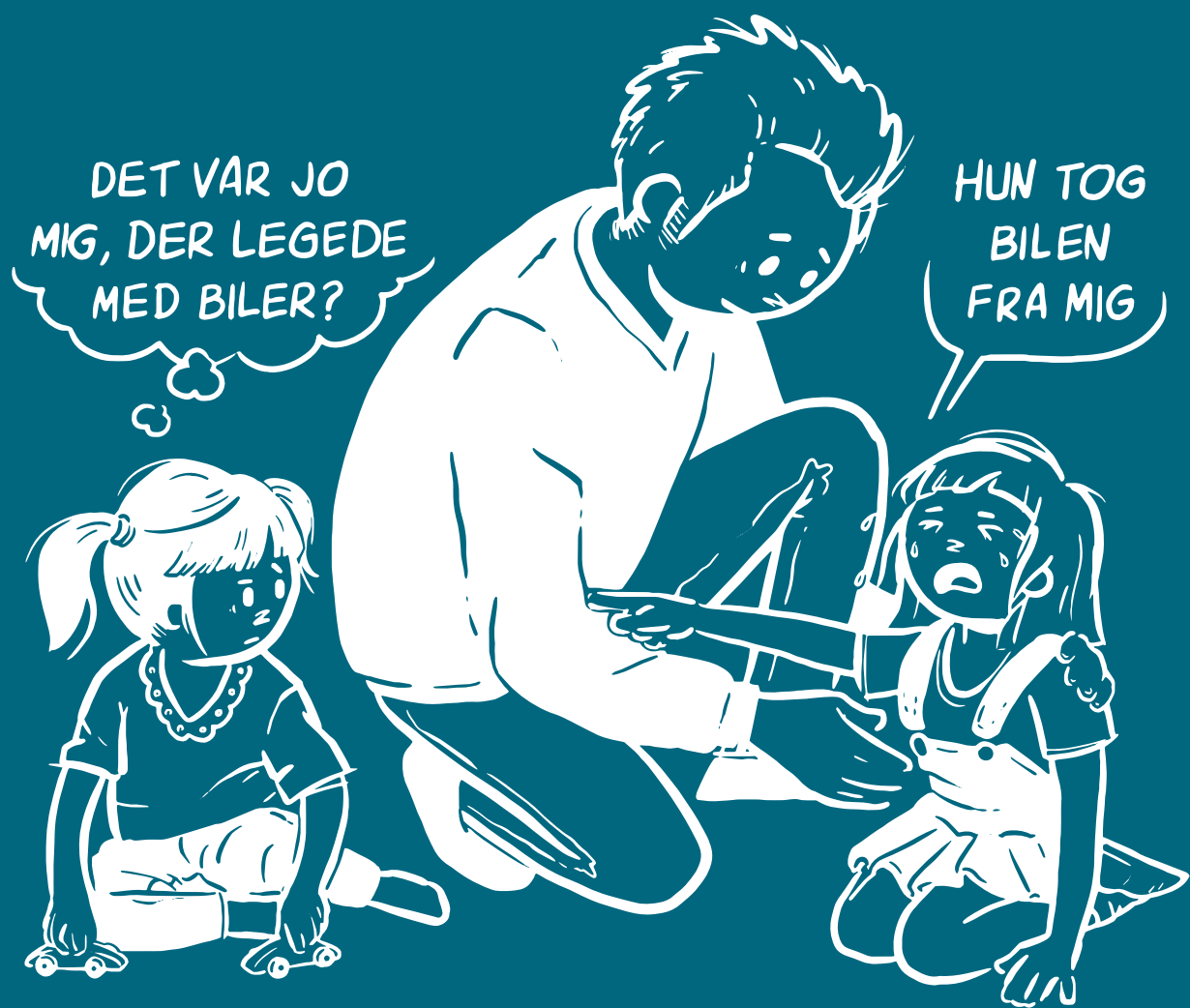
Der er sammenhæng mellem børns oplevelser med at få skældud, og om de hentede en voksen for at få hjælp, sidste gang de var uvenner med nogen af børnene i børnehaven. 70 pct. af børn, der slet ikke eller én gang har fået skældud,

hentede en voksen, sidste gang de var uvenner med nogen. Blandt børn, der mange gange har fået skældud, hentede 63 pct. af børnene en voksen, da de var uvenner med nogen sidst. Andelen, der ikke ved, om de hentede en voksen sidste gang, de oplevede uvenskab, er større blandt børn, der har fået skældud mange gange, end blandt børn, der ikke har fået skældud i samme omfang.²⁸

Figur 12: Færre børn, der har fået skældud mange gange, henter en voksen, når de er uvenner med nogen, end børn, der slet ikke eller én gang har fået skældud

Antal svar: 348 (kun børn, der har været uvenner med nogen af børnene i børnehaven). Figuren illustrerer et kryds mellem spørgsmålene: 'Har du prøvet, at en af de voksne i børnehaven råbte vredt ad dig for at skælde dig ud?' (Her er 'Ved ikke' udeladt af figuren) og 'Nu skal du tænke på sidste gang, du var uvenner med nogen af børnene i børnehaven. Hentede du en voksen i børnehaven for at få hjælp?'

Børnene i undersøgelsen fortæller, at de voksne skal prøve at forstå, hvorfor børn er uvenner. Tit spørger de først det barn, der græder.

Det fortæller børnene

Børn, der har fået skældud mange gange, henter ikke de voksne i konfliktsituationer af frygt for den voksnes reaktioner

Gentagne oplevelser med at få skældud kan gøre, at nogle børn ikke vil hente en voksen, når de er uvenner med nogen i børnehaven. Børnene vil ikke udsættes for skældud endnu engang, fortæller de. Det er Mikkel og Ingrid blandt andet inde på:

- Mikkel: *Nogle gange er det bare, at jeg ikke gider at sige det til en voksen.*
- Ingrid: *Ligesom Siv i dag, der gad hun heller ikke sige det til en voksen, at jeg havde slået mig, selvom at det var faktisk hende, der havde slået mig.*
- Interviewer: *Ja. Hvorfor tror I, at der er nogle, der ikke har lyst til at sige det til en voksen?*
- Ingrid: *Det er nok fordi, de ikke vil have skældud.*
- Interviewer: *Hvad tænker du, kan der være andre grunde?*
- Mikkel: *Fordi de ikke vil have skældud.*
- Ingrid: *I går ude på legepladsen, da Siv slog mig, så så jeg, at hun gemte sig.*
- Interviewer: *Hun ville ikke have de voksne kom? Tror du, det var fordi, at hun var bange for at få skældud?*
- Ingrid: *Hun får rigtig tit skældud.*

Interviewene tegner et billede af, at børnene ikke føler sig trygge ved at hente en voksen, hvis der er risiko for skældud. Nanna, Luna og Anne-Rose har alle prøvet, at de ikke ville hente en voksen i en konfliktsituation af frygt for den voksnes reaktioner på det, de havde gjort:

- Interviewer: *Har I prøvet at være kedede af det, hvor I ikke have lyst til at sige det til en voksen?*
- Nanna: *Jeg har. Så troede jeg bare, de blev lidt sure.*
- Luna: *Også mig.*
- Anne-Rose: *Også mig.*
- Interviewer: *Hvorfor troede I, at de voksne ville blive sure?*
- Luna: *Fordi engang kom Hans til at slå mig og rive mig. Og så kom jeg til at slå ham, og ville ikke sige det til en voksen.*

De voksne skal prøve at forstå, hvorfor børn er uvenner, og tit spørger de først det barn, der græder

De voksne i børnehaven spiller en vigtig rolle i forhold til at udrede, hvad der er sket, når nogen er uvenner. Det fortæller flere af de interviewede børn, og Pelle og Alba foreslår for eksempel, at en voksen kan spørge: "Hvorfor er...hvorfor slås I?" for at finde ud af, hvad der har været på færde.

Marius og Liam har erfaret, at de voksne i deres børnehave først spørger det barn, der græder, om hvad der er sket. Det har de oplevet engang, da børnene Esben og Frode blev uvenner i børnehaven:

- Marius: *Esben, han havde sådan en kæmpe en, sådan en skovl vi bruger, og så slæde han den lige i maven på Frode, og den var lavet af metal.*
- Interviewer: *Hvis nogen bliver uvenner - eller der sker sådan noget, som du siger, at der er en, der kommer til at slå - spørger den voksne så nogle gange, hvad der er sket?*
- Marius: *Ja... Nej (...). De spørger, hvad det var der skete, hvor, at så svarer den der, sådan, fik det på sig. Sådan hvis de blev slået. Den der blev ked af det.*
- Interviewer: *Så den voksne spørger den, der er ked af det, 'hvad er der lige sket her?'*
- Marius: *Ja (...).*
- Interviewer: *Hvordan kan det være, tror I, at de ikke spørger det barn, der er kommet til at slå, hvad der er sket?*
- Liam: *Det ved vi ikke, fordi det er jo, når han slår med den der ske lige i hovedet på Frode. Så sagde han, at han var kommet til det. Men det var bagefter, at de spurgte Esben.*
- Interviewer: *Ja, okay.*
- Liam: *Så jeg ved ikke hvorfor de først spørger ham, der græder.*

Flere børn er inde på, at de voksne skal lytte til børnene og prøve at forstå, hvorfor de er uvenner, "fordi ellers så ved hun det jo ikke," som Frederik siger det. Kristine og Villads oplever generelt, at de voksne forstår, hvad de fortæller dem, "men det er ikke så nemt at tale, når man græder," forklarer Villads, og Kristine supplerer: "fordi man er så ked af det." Det går igen i børnenes fortællinger, at det føles godt, når de voksne lytter til dem, og når de lykkes med at forstå, hvad der er sket mellem børnene i en konflikt. Det fortæller Liam og Marius for eksempel om:

- Interviewer: *Føler I så, hvis man fortæller, hvad der er sket, forstår de voksne så, hvad I fortæller?*
- Liam: *Ja.*
- Marius: *Mmh, nogle gange og nogle gange ikke.*
- Interviewer: *Så nogle gange. Hvordan føles det, når de forstår det?*
- Marius: *Godt.*
- Interviewer: *Hvorfor det?*
- Marius: *Fordi at, øh. Jeg ved det ikke helt hvorfor.*
- Interviewer: *Nej, det er også okay. Hvordan føles det så, når de ikke forstår det?*
- Marius: *Ikke så godt.*
- Liam: *Nej, fordi så ved de ikke, hvad det var der skete. Men de fleste gange forstår de det. ■*

Metode

Undersøgelsen bygger på kvantitativt og kvalitativt data fra spørgeskemaer og gruppeinterviews med børn, der under dataindsamlingen var fem til seks år.

Spørgeskemaundersøgelsen i Børns Vilårs Børnehavepanel

De kvantitative analyser bygger på data indsamlet via et spørgeskema, der er sendt ud til børnehavebørn årgang 2013/2014 fra Børns Vilårs Børnehavepanel. Børnehavepanelet blev etableret i 2017 ved en simpel tilfældig stikprøve, og 58 af de 132 børnehaver i panelet deltog i spørgeskemaundersøgelsen.²⁹ Det svarer til, at 44 pct. af børnehaverne deltog. De børnehaver, der har meldt tilbage til Børns Vilårs om, at de ikke deltog i undersøgelsen, begrundede det med manglende tid og ressourcer.

Det var ikke alle børn i aldersgruppen fra de deltagende børnehaver, der endte med at besvare spørgeskemaet. Spørgeskemaet baserer sig derfor på besvarelser fra 624 børn ud af de 2.393 børn, der var en del af børnehavepanelet. Det giver en svarprocent på 26 pct. Det tyder på, at der har været spredning i, hvilke børnehaver der har deltaget i undersøgelsen og også, at det er få børn fra hver institution, der har besvaret spørgeskemaet. Spørgeskemaet blev besvaret i perioden 20. januar – 6. marts 2020.

En repræsentativ undersøgelse

Børns Vilårs har undersøgt, om de børn og børnehaver, der endte med at deltage i spørgeskemaundersøgelsen, er

repræsentative for børn fra årgang 2013/2014. Det har vi gjort ved at sammenligne med data fra Danmarks Statistik.³⁰ Resultaterne viser, at der er en repræsentativ fordeling af drenge og piger i analyseudvalget, mens børn med anden etnisk baggrund end dansk er en smule underrepræsenterede i undersøgelsen.

Et talende og visuelt spørgeskema der er testet på børn

Børns Vilårs spørgeskema er sat op i et børnevenligt digitalt univers, hvor børnene svarer på spørgsmål ved brug af en computer eller tablet. Alle spørgsmål og svarmuligheder bliver læst op, og børnene svarer ved at trykke på et billede, der passer til deres svar. Alle spørgsmål og svarmuligheder i spørgeskemaet er lavet med tanke på børnenes alder, og spørgeskemaet er pilottestet på i alt 12 børn fra tre forskellige børnehaver. Med pilottesten sikrer vi, at børnene forstår alle spørgsmål og svarmuligheder, samt at spørgeskemaet kan besvares på 10-15 min.

Børns Vilårs opfordrer til, at børn besvarer uden hjælp fra voksne

Børns Vilårs opfordrer det pædagogiske personale til, at børnene selvstændigt svarer på spørgsmålene. Det vil sige uden at en voksen kigger med eller hjælper, medmindre barnet går i stå med besvarelsen og skal have hjælp til at komme videre. Vi opfordrer desuden personalet til, at de lader alle de ældste børn besvare spørgeskemaet. En metodisk udfordring er, at vi ikke kan styre, hvorvidt det pædagogiske personale

Tabel : Resultater fra repræsentativitetstest

	Analyseudvalg			Population			
		Antal	Andel	Antal	Andel	Z-værdi	P-værdi
Køn*	Drenge	323	51,8 pct.	60.180	51,3 pct.	0,25	0,80*
	Piger	301	48,2 pct.	57.228	48,7 pct.	-0,25	0,80*
	Total	624	100,0 pct.	117.408	100 pct.		
Etnicitet	Etnisk dansk baggrund	538	88,5 pct.	100.042	85,2 pct.	2,28	0,02
	Anden etnisk baggrund	70	11,5 pct.	17.366	14,8 pct.	-2,28	0,02
	Total	608	100,0 pct.	117.408	100 pct.		

Note: Testresultater fra z-tests med et fastsat signifikansniveau på 80 pct. og en kritisk værdi på +1,28. *Repræsentativ.

observerer eller involverer sig i børnenes besvarelser. Børns Vilkår har heller ikke kontrol over, om personalet udvælger bestemte børn til at deltage for eksempel børn i særligt ressourcestærke positioner. Det medfører risiko for bias i børnenes besvarelser. Børns Vilkår ved ikke med sikkerhed, hvorvidt eller i hvilket omfang det gør sig gældende i denne undersøgelse, men det kan være en fordel at tolke resultaterne med dette in mente.

Skældud er det, børn oplever som skældud – at råbe vredt er en form for skældud

I rapporten har Børns Vilkår undersøgt, hvad børn oplever som skældud. De kvalitative analyser viser, at skældud er flere forskellige ting ifølge de interviewede børn og for at undgå, at børnenes svar i spørgeskemaet dækker over mange forståelser af begrebet, måler vi på én form for skældud med spørgsmålet: 'Har du prøvet, at en af de voksne i børnehaven råbte vredt ad dig for at skælde dig ud?'. Børnene har fået følgende svarmuligheder, præsenteret i følgende rækkefølge: 'Nej', 'Én gang', 'Mange gange' og 'Ved ikke'. Interviews viser, at det at blive råbt vredt ad er noget, som flere børn forbinder med at få skældud, og pilottest viser, at de fleste børn forstår, hvad det vil sige at blive råbt vredt ad.

Særligt om de kvantitative analyser

I rapporten præsenterer vi tal (frekvenser og krydstabel-ler) i tekst og i figurer. I analyserne behandler Børns Vilkår sammenhænge, som er statistisk signifikante ved χ^2 -tests, hvor $p < 0,05$. Det fremgår, når vi omtaler sammenhænge, der ikke er statistisk signifikante. Analyserne giver ikke viden om årsag og virkning det vil sige om kausalitet. Ved fortolkning af analyserne er det altså vigtigt at have in mente, at man ikke på baggrund af analyserne alene kan sige, hvad der forårsager hvad.

Kvalitative data fra gruppeinterviews med børn

Børns Vilkår har gennemført 26 gruppeinterviews med i alt 58 børn på fem til seks år fra otte forskellige børnehaver.³¹ De første 18 interviews blev foretaget i vinteren og foråret i 2019 i forbindelse med undersøgelsen 'Tryghed i Børnehøjde

'Tryk tilknytning i dagtilbud'. De efterfølgende otte interviews har Børns Vilkår gennemført i vinteren 2020. Blandt de otte børnehaver er der både kommunale, selvejende og private institutioner, og børnehaverne varierer i størrelsen.

Børnevenlige interviews og brug af følelseskort

Børns Vilkår har gennemført semi-strukturerede interviews, hvor alle spørgsmål er lavet med tanke på børnenes alder. Alle interviews er foretaget i børnenes børnehaver i et roligt og afskærmet rum for eksempel i en lukket stue eller et kontor og uden, at andre voksne end interviewereren var til stede. Børnene er blevet interviewet sammen i grupper af to og tre for at gøre situationen tryk for børnene. Grupperne er lavet af det pædagogiske personale, og Børns Vilkår har opfordret til, at personalet sætter børn sammen, der har det godt med hinanden.

Børns Vilkår har brugt følelseskort i interviewene for at understøtte samtalen med børnene. Følelseskort er billeder af tegnede ansigter med forskellig mimik, der hjælper børnene med at sætte ord på deres følelser og sætter gang i børnenes hukommelse.³²

Børn deltager frivilligt og med samtykke fra deres forældre

Alle børns forældre har givet skriftligt samtykke til deres barns deltagelse i interviewet. Børns Vilkår fortæller også børnene, at det er frivilligt, om de vil være med, og interviewereren spørger altid børnene inden og eventuelt undervejs i interviewet, om de stadigvæk har lyst til at medvirke. Børns Vilkår giver børnene mulighed for at afslutte samtalen undervejs, hvis børnene for eksempel virker trætte eller fortæller, at de hellere vil ud at lege. Denne mulighed benyttede tre børn sig af.

Alle citater er anonymiseret

Alle navne, der optræder i rapporten, er anonymiseret. Størstedelen af citaterne er uredigerede og står, som børnene selv har fortalt det. Enkelte steder er citaterne justeret, hvis den oprindelige version kunne afsløre barnet eller børnehaven. Børns Vilkår retter for sproglige fejl i citater, hvis de står i vejen for forståelsen eller læsbarheden.

Noter

- 1 Børns Vilkår: Tryghed i børnehøjde – Tryk tilknytning i dagtilbud, 2019.
- 2 Børne- og Socialministeriet, 2018.
- 3 Brandtzæg, 2016, Sigsgaard 2011, Sigsgaard et al. 2019, Klinge 2020.
- 4 'Negativ adfærd' er en samlebetegnelse som Børns Vilkår har lavet for forskellige begreber anvendt i forskningen, for eksempel 'verbale overgreb', 'nedværdigende behandling,' 'følelsesmæssig vold' (se McEachern et al., 2008; Lyles, 2014; Norman et al., 2012; Brendgen, M. et al., 2006). Der er ikke én accepteret forståelse af, hvad 'negativ adfærd' fra voksne rettet mod børn er. Det skyldes blandt andet, at forståelsen af om adfærd er hensigtsmæssig eller hensigtsmæssig kan skifte over tid og fra kultur til kultur (McEachern et al. 2008, Prochner & Hwang 2008).
- 5 McEachern et al., 2008; Lyles, 2014; Norman et al., 2012; Brendgen, M. et al., 2006.
- 6 McEachern et al., 2008; Lyles, 2014; Norman et al., 2012; Brendgen, M. et al., 2006.
- 7 Brendgen, M. et al., 2006.
- 8 McEachern et al. 2008, Lyles 2014.
- 9 Brendgen, M. et al. 2006.
- 10 Rasmussen et al. 2019, Børnerådet 2015, Ahrenkil & Rasmussen 2014, Koch 2013, Krag-Müller & Ringsmose 2010, Greve 2009, Johansson 2001, Hannikainen 1999.
- 11 Alvestad 2010, Winther-Lindquist et al. 2019, Johansson 2001, Ahrenkil & Rasmussen 2014, Greve 2009.
- 12 Winther-Lindquist et al. 2019.
- 13 Hall-Kenyon & Rosborough 2017, Reunamo et al. 2014, Sørensen 2017 i: Winther-Lindquist et al. 2019.
- 14 Winther-Lindquist et al. 2019, Ahrenkil & Rasmussen 2014.
- 15 Svinth og Ringsmose 2019.
- 16 Danmarks Evalueringsinstitut, 2018, Bowlby, 1994, Brandtzæg, 2016.
- 17 Danmarks Evalueringsinstitut, Bowlby 1994.
- 18 Danmarks Evalueringsinstitut, 2018, Ahnert, Pinquart & Lamb 2006.
- 19 Howes & Spieker 2016.
- 20 Danmarks Evalueringsinstitut, 2018.
- 21 Alle navne på de interviewede børn, og børn og voksne der nævnes i forbindelse med interviews, er opdigtede. Det gælder i hele rapporten.
- 22 I interviewene har Børns Vilkår benyttet følelseskort til at understøtte samtalen med børnene. Følelseskort er billeder af tegnede ansigter med forskellig mimik. Børns Vilkår har brug billeder fra Livkom 2019. Følelseskort kan hjælpe med at sætte gang i børns hukommelse og understøtte børn i at udtrykke deres følelser (Børnerådet 2016).
- 23 For at undgå, at børnenes svar i spørgeskemaet dækker over mange forståelser af skældud, måler vi på én form for skældud med spørgsmålet: 'Har du prøvet, at en af de voksne i børnehaven råbte vredt ad dig, for at skælde dig ud?'. Børnene har fået følgende svarmuligheder, præsenteret i følgende rækkefølge: 'Nej', 'En gang', 'Mange gange' og 'Ved ikke'.
- 24 I Dagtilbudstermometeret fra 2018, som Dansk Center for Undervisningsmiljø står bag, svarer 26 pct. af børnene, at de 'tit' får skældud af de voksne i børnehaven, 63 oplever ikke, at de tit får skældud og 11 pct. er i tvivl (Dansk Center for Undervisningsmiljø 2018).
- 25 Skældud variabelen har den største andel af ved ikke-svar, når vi ser på de anvendte variable i rapporten, og flest børn svarer enten 'ved ikke' (22 pct.) eller 'nej' (42 pct.). En forklaring kan være, at skældud er et sensitivt emne for børn, der forbinder det med vrede fra voksne og med at have gjort noget, de ikke må. Der er derfor risiko for, at nogle børn svarer nej eller ved ikke til, om de har fået skældud, fordi de ikke har lyst til at forholde sig til spørgsmålet eller er nervøse for, om svaret bliver givet videre (Tourangeau, R. 2011). Sensitive emner kan desuden frembringe 'social

desireability bias', hvor man svarer på en måde, som er mere socialt accepteret end det sande svar. Det gør man for eksempel for at fremstille sig selv bedre, behage en interviewer eller undgå negativ feedback - og der er større risiko for social desireability bias, når der er andre til stede under en besvarelse (Callegaro, M. 2011; Olsen, H. 2007). Børns Vilkår kan ikke afvise, at nogle børn har besvaret spørgeskemaet med hjælp fra voksne, eller at de har oplevet, at der var voksne omkring dem under besvarelsen - og det kan frembringe bias i børnenes besvarelser. Vi ved ikke med sikkerhed, hvorvidt, eller i hvilket omfang, det gør sig gældende, men man kan med fordel tolke resultaterne om skældud med dette in mente.

- 26 Børns Vilkår finder ingen statistisk signifikant sammenhæng mellem børns køn og om de har oplevet skældud i børnehaven. Der er for få børn med anden etnisk baggrund end dansk i analysegrundlaget, til at lave valide statistiske analyser om sammenhænge mellem børns etnicitet og deres oplevelser med skældud.
- 27 Brendgen, M. et al. 2006, Børns Vilkår 2019.
- 28 Blandt børn, der slet ikke eller en gang har set en voksen skælde ud på et barn i børnehaven, er der 68 pct. der henter hjælp hos en voksen, når de er uvenner med nogen. Det gælder for 62 pct. af børn, der har set en voksen skælde ud på andre mange gange. Sammenhængen er dog ikke statistisk signifikant.
- 29 Panelet er etableret ved en simpel tilfældig stikprøve foretaget på baggrund af data indhentet fra Danmarks Pædagogiske Universitet og BUPL. For en fuld gennemgang af etableringen af panelet, herunder bortfald fra udtræk til panel henvises til rapporten "Børnehavebørns hverdag med digitale medier" (Børns Vilkår 2018).
- 30 Populationsdata er hentet fra Danmarks Statistik, 1. kvartal 2020.
- 31 Enkelte børn var fyldt syv år, da de blev interviewet, fordi deres skolegang var udsat et år.
- 32 Børns Vilkår bruger følelseskort, der kan hentes fra Livkom 2019. Læs om brug af metoden i Børnerådet, 2016.

Litteraturliste

- Ahnert, L. m.fl. (2006): Security of Children's Relationships With Non-parental Care Providers: A Meta-Analysis. *Child Development*.
- Ahrenkiel, A. & Rasmussen, K. (2014): Pædagogers arbejde med børns venskaber og relationer: Inspiration og refleksion fra et forsknings- og udviklingsprojekt. Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund, Roskilde Universitet, og Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning. BUPL.
- Alvstad, T. (2010): Barnehagens relasjonelle verden: Små barn som kompetente aktører i produktive forhandlinger. Göteborgs Universitet. Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Anderson, B. (2017): Young children playing together: A choice of engagement. *European Early Childhood Education Research Journal*.
- Bowlby J. (1994): En sikker base. I: Hart, S. & Schwartz, R.: Fra interaktion til relation: Tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore & Fonagy. Hans Reitzels Forlag.
- Brandtzæg, I. & Torsteinson, S. (2016): Se barnet indefra - Arbejde med tilknytning i daginstitutioner. Hans Reitzels Forlag.
- Brendgen, M. m.fl. (2006): Verbal Abuse by the Teacher and Child Adjustment From Kindergarten Through Grade 6. *Pediatrics*.
- Børnerådet (2015): Det gode børneliv i dagtilbud, BØRNENOTAT 1/15. https://www.boerneraadet.dk/media/104326/boernenotat_12015_det-gode-boerneliv-i-dagtilbud.pdf. Senest besøgt d. 30/9 2020.
- Børnerådet (2016): Håndbog i børneinddragelse.
- Børns Vilkår (2018): Børnehavebørns hverdag med digitale medier.
- Børns Vilkår (2020): Børns oplevelser af at være i børnehaven under genåbningen af Danmark.
- Børns Vilkår (2019): Tryghed i børnehøjde – Tryk tilknytning i dagtilbud.
- Børne- og Socialministeriet (2018): Den styrkede pædagogiske læreplan – Rammer og indhold. <https://emu.dk/dagtilbud/forskning-og-vi-den/den-styrkede-paedagogiske-laereplan/den-styrkede-paedagogiske>. Senest besøgt d. 30/9 2020.
- Callegaro, M. (2011): Social Desirability. I: Lavrakas, P.: *Encyclopedia of Survey Research Methods*. Thousand Oaks. Sage Publications.
- Christoffersen, M. m.fl. (2014): Daginstitutionens betydning for børns udvikling. En forskningsoversigt. SFI.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2018): Relationer og interaktioner i dagtilbud – Forskningskortlægning.
- Dansk Center for Undervisningsmiljø (2018): Børnenes syn på børnemiljøet i dagtilbud – tal fra Dagtilbudstermometret 2017.
- Greve, A. (2009): Vennskap mellom de yngste barna i barnehagen. *Nordisk barnehageforskning*.
- Hall-Kenyon, K. & Rosborough, A. (2017): Exploring pedagogical relationships in the context of free play. *Early Years*.
- Hannikainen, M. (1999): Togetherness — A Manifestation of Day Care Life. *Early Child Development and Care*.
- Howes, C. & Spieker, S. (2016): Attachment Relationships in the Context of Multiple Caregivers. I: Cassidy, J. & Shaver, P.: *Handbook of Attachment*. Guilford.
- Højholt, C., Larsen, M. R. og Stanek, A. (2007): Børnefællesskaber – om de andre børns betydning. At arbejde med rummelighed og forældresamarbejde. Forlaget Børn & Unge.
- Johansson, E. (2001): Små børns etik. Hans Reitzels Forlag.
- Klinge, L. m.fl. (2020): Skole uden skældud: hvorfor og hvordan. Frederikshavn. Dafolo.
- Koch, A. (2013): Børns perspektiver på trivsel. Aktivitet og underaktivitet I Børnehaven. *Nordic Early Childhood Education Research Journal*.
- Kragh-Müller, G. og Ringsmose, C. (2015): Pædagogisk kvalitet i store og små daginstitutioner- En rapport om børns trivsel, læring og udvikling i store og små daginstitutioner. Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.
- Livkom (2019): Gratis undervisningsmateriale – Følelseskort til børn. <https://livkom.dk/wp-content/uploads/2015/05/folelseskort-born-IVK.pdf>
- Lyles, S. (2014): School Psychologists' Experiences with Teacher-To-Student Mistreatment. Liberty University.

- McEachern A. m.fl. (2008): Emotional Abuse in the Classroom: Implications and Interventions for Counselors. *Journals of Counseling & Development*.
- Norman R. m.fl. (2012): The Long-Term Health Consequences of Child Physical Abuse, Emotional Abuse, and Neglect: A Systematic Review and Meta-Analysis, *PLOS Medicine*.
- Olsen, H. (2007): Konstruktion og kvalitetssikring af multisurveydata. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Prochner, L. & Hwang, Y. (2008): Cry and you cry alone - Timeout in early childhood settings. *Childhood*. Sage Publications.
- Rasmussen, K., & Smidt, S. (2001). Spor af børns institutionsliv: Unges beretninger og erindringer om livet i børnehaven. Hans Reitzel.
- Rasmussen, K. m.fl. (2019): Har du det godt?: Om at have det godt i daginstitutionens hverdag. Frederikshavn. Dafolo.
- Reunamo, J. m.fl. (2014): Children's creativity in day care. *Early Child Development and Care*.
- Sigsgaard, E. (2011): Skældud. København. Hans Reitzel.
- Sigsgaard, E. og Abildgaard, C. (2019): I stedet for skældud: veje til at forebygge og mindske skældud i dagtilbud. København. Akademisk Forlag.
- Svinth, L. & Ringsmose, C. (2019): Observationer i praksis - når dagtilbud skaber inkluderende samspil og frugtbare deltagelsesmuligheder for børn i udsatte positioner. I: Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbuddet. DPU Aarhus Universitet.
- Sørensen, H. (2017): Hvad foregår der på børnehavens legeplads? I: Øksnes, M. & Rasmussen, T.: LEK. Cappelen Damm Akademisk.
- Tourangeau, R. (2011). Sensitive Topics. I: Lavrakas, P.: *Encyclopedia of Survey Research Methods*. Thousand Oaks. Sage Publications.
- Væver, M. (2015): Tilknytningsvanskeligheder og udsathed i spæd- og småbørnsalderen. I: Erlandsen, T. m.fl.: *Udsatte børn og unge*. En grundbog. København. Hans Reitzels Forlag.
- Winter-Lindqvist, D. & Svinth, L. (2019). Leg i daginstitutioner. *Pædagogisk indblik*.

Kolofon

Ansvarshavende redaktør: Signe Korsgaard

Redigering: Marianne Bom og Rie Jerichow, Publicér

Analyseansvarlig: Charlotte Møller Kjeldsen

Tekst og analyse: Charlotte Møller Kjeldsen, Sofie Stage, Malene Angelo og Dorte Rudi Andersen

Dataindsamling: Charlotte Møller Kjeldsen, Sofie Stage, Malene Angelo og Nana Riget Nielsen

Layout: Lisa Torris

Illustrationer: Mads Ortmann

Billeder: Jeppe Carlsen, Lars Andreas Kristiansen, Colourbox

Udgivelsesår: 2020

Rapporten er en del af et partnerskab mellem **Børns Vilkår** og **Stryhns Familieselskab**

Mere end hvert sjette barn har mange gange oplevet, at en voksen i børnehaven har råbt vredt ad dem i forbindelse med skældud. Mere end hvert fjerde barn har mange gange set, at et andet barn i børnehaven fik skældud. Skældud kan have konsekvenser for børns trivsel og muligheder for at indgå i leg med andre børn og udvikle trygge relationer til de voksne i børnehaven. Derfor sætter Børns Vilkår fokus på skældud i denne rapport.

Rapporten samler viden fra Børns Vilkårs undersøgelse af voksnes brug af skældud i børnehaven, og hvordan skældud hænger sammen med børns muligheder for at lege og få den støtte og nærhed fra voksne, som børn har brug for i hverdagen. Undersøgelsen er baseret på spørgeskemabesvarelser fra 624 børn på fem til seks år fra 58 børnehaver samt 26 kvalitative gruppeinterviews med i alt 58 børn fra otte institutioner.

Formålet er at lytte til børnene for at blive klogere på, hvordan voksne kan opbygge og vedligeholde de udviklende og vigtige relationer børnene imellem og mellem børn og voksne. På baggrund af denne viden kommer Børns Vilkår med en række anbefalinger. Børns Vilkår ønsker med anbefalingerne at sætte fokus på, at det er et fælles ansvar fra politikerne til pædagogiske ledere og personale at skabe rammer, der sikrer, at manglende tid og overskud ikke resulterer i skældud og utilstrækkelig omsorg for børnene.

Rapporten henvender sig til alle, der arbejder i eller har interesse for dagtilbudsområdet: Politikere, ledere, pædagoger, pædagogmedhjælpere, dagplejere, studerende, forskere m.fl. Den er finansieret af Stryhns Familieselskab og er en del af et partnerskab på småbørnsområdet.